

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Sosyal Hizmette Sanat Terapisi: R Programı ile Bibliyometrik Analiz*

Art Therapy in Social Work: A Bibliometric Analysis Using R

Büşra KULÜP¹, Ümmügülsüm AYSAN²

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, busrakulupiletisim@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5510-8324

² Doç. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ummugulsum.aysan@sbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5489-763X

Başvuru: 23.03.2024
Kabul:08.10.2024

Atıf: Kulüp, B. ve Aysan, Ü. (2024). Sosyal hizmette sanat terapisi: R programı ile bibliyometrik analiz. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 35 (4), 631-659.
DOI: 10.33417/ tsh.1442305

ÖZ

Sanat terapisi; görsel sanatlar, müzik, yazı, drama ve dans gibi muhtelif yaratıcı süreçler aracılığıyla bireylerin, ailelerin ve toplulukların yaşamlarını iyileştirmeyi; nörolojik, zihinsel, bedensel veya davranışsal bozuklukların tedavisini desteklemeyi ve bireyin genel sağlığını teşvik etmeyi terapötik bir bağlam içinde amaçlayan çok disiplinli bir yaklaşımdır. Bu çalışmanın amacı, teorik temelleri ve pratik uygulamalarıyla sosyal çalışma disiplini dahilinde yıllar içerisinde gelişen sanat terapisiyle ilgili genel bir çerçeve sunmaktır. Bu amaçla 14.02.2024 tarihine kadar Web of Science (WoS) veri tabanı, sanat terapisi ile ilgili belirli İngilizce anahtar sözcüklerle en eski tarihten itibaren taranmıştır. Dahil etme ve hariç tutma kriterlerine göre 148 makaleden 99 tanesinin örnekleme alınmasına karar verilmiş ve verilerin incelenmesi amacıyla R istatistiksel yazılımında yer alan Bibliometrix paket programı kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre sosyal hizmette sanat terapisi ile ilgili çalışmaların daha çok çocuklar ve geç yetişkinler üzerine yoğunlaştığı; travma sonrası stres bozukluğu ve kanser gibi hastalıkların ön plana çıktığı ve yaratıcılık, dayanıklılık ve empati gibi kavramların sıkça kullanıldığı görülmektedir. Araştırmalar ülke bazında incelendiğinde sosyal hizmette sanat terapisinin ağırlıklı olarak ABD’de çalışıldığı, İngiltere ve Kanada’nın ise onu takip ettiği görülmektedir. Elde edilen diğer bulgular sistematik literatür taraması içerisinde çeşitli görsel temsiller aracılığıyla desteklenmiş ve alanda çalışmayı planlayan potansiyel araştırmacılara kapsamlı bir çerçeve sunulması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Sanat terapisi, müzik terapisi, şiir terapisi, sosyal hizmet, bibliyometrik analiz.

ABSTRACT

Art therapy is a multidisciplinary approach that strives to enhance the lives of individuals, families, and communities through diverse creative processes such as visual arts, music, writing, drama, and dance; to support the management of neurological, mental, physical, or behavioral disorders; and to optimize the holistic well-being of the individual in a therapeutic context. This study endeavors to offer a comprehensive framework for art therapy that has evolved over the years within the discipline of social work, encompassing its theoretical foundations and practical applications. For this purpose, until February 14, 2024, the Web of Science (WoS) database has been searched using specific English keywords related to art therapy. Ninety-nine out of 148 articles were selected for sampling based on inclusion and exclusion criteria, and the data were analyzed utilizing the Bibliometrix package program within the R statistical software. According to the findings, studies related to art therapy in social work primarily focus on children and older adults, highlighting disorders such as post-traumatic stress and cancer, with frequent use of concepts like

¹ Bu çalışma, Büşra KULÜP’ün Doç. Dr. Ümmügülsüm AYSAN danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

creativity, resilience, and empathy. When examined on a country basis, it is observed that art therapy in social work is predominantly conducted in the United States, followed by the United Kingdom and Canada. Other findings, supported by various visual representations within the systematic literature review, aim at furnishing a comprehensive framework for potential researchers planning to work in the field.

Keywords: *Art therapy, music therapy, poetry therapy, social work, bibliometric analysis.*

GİRİŞ

Geçmişten günümüze izini sürdüğümüz üzere sanat, hemen hemen her toplumda ifadenin ifası yoluyla doğrudan ya da dolaylı olarak bir rehabilitasyon aracı olarak kullanılmıştır. Bu sebeptendir ki sanat terapisinden bahsetmediğimiz zamanlarda dahi hem dünyada hem de coğrafyamızda sanatın bireyin ve toplumun iyilik halini arttırmaya yönelik kullanımı söz konusudur. Sanat terapisi; görsel sanatlar, müzik, yazı, drama ve dans gibi muhtelif yaratıcı süreçler aracılığıyla bireylerin, ailelerin ve toplulukların yaşamlarını iyileştirmeyi; nörolojik, zihinsel, bedensel veya davranışsal bozuklukların tedavisini desteklemeyi ve bireyin genel sağlığını teşvik etmeyi terapötik bir bağlam içinde amaçlayan çok disiplinli bir yaklaşımdır. Sanat terapisinin psikoloji, ergoterapi, fizyoterapi, psikiyatri/tıp, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, sosyal çalışma, psikiyatri hemşireliği/hemşirelik, tasarım ve sanat eğitimleri gibi alanlarda kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla pek çok disiplin dahilinde disiplinler arası çalışılabilen bu alanın özel olarak sosyal hizmet disiplininde kullanımını araştırmak ve ayırtırmak nispeten güçtür. Bunun yanında bir ruh sağlığı çalışanı da olan sosyal çalışmacının uzmanlaşması halinde bir sanat terapisti ya da yardımcısı olarak sanat terapisi ile ilgili mikro, mezzo ve makro düzeyde sorumluluklarının neler olabileceği belirlenmelidir.

Sosyal devlet anlayışının ivme kazandığı ülkemizde ve dünyada yerel yönetimler ve bakanlıklarca sunulan çeşitli sanat eğitimi uygulamaları bireylerin ve toplumun rehabilitasyonu adına sürdürülmektedir. Aka (2018), Duran (2019) ve Demirel (2022), sosyal hizmet sunumunda sanatın da içinde bulunduğu sırasıyla; çocuklara yönelik çeşitli yerel yönetim uygulamaları, kent sakinlerine yönelik sosyal belediyece faaliyetleri ve toplum temelli rehabilitasyon perspektifiyle engellilere yönelik sosyal yaşam politikalarından bahsetmektedir. Küresel çapta ise Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayınlanan kapsam derlemesi çocuk gelişiminden başlayarak bakım verenlere kadar geniş bir yelpazede sanatın sağlık üzerindeki rolünü irdelleyerek etkilerini ortaya koymaktadır (Fancourt ve Finn, 2019). Ayrıca ABD Gazi İşleri Bakanlığı'nın kanıt sentezi haritasında sanat terapisinin özellikle gaziler ve askerlerin psikiyatrik sorunlarına yönelik etkileri incelenmekte; travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve diğer psikiyatrik hastalıklarla ilgili yüksek güvenilirliğe sahip analizler sunulmaktadır (Miake-Lye vd., 2019). Tüm bu çalışmalar sanatın sosyal hizmet sunumunun her kademesinde etkili bir araç olarak kullanımına işaret etmekte, sanat terapisinin sosyal politika ve sosyal hizmette etkili bir yer bulmasını desteklemektedir.

Doğrudan ya da dolaylı olarak sanat terapisi ve sosyal hizmet ilişkisi üzerine yapılmış derleme çalışmalarına rastlanmakla beraber geleneksel literatür taramalarından farklı olarak disiplinin yapısını, dinamiklerini ve gelişimini makro planda ortaya koyan bir bibliyometrik analizin yokluğu aşikardır. Bu çalışmanın amacı bibliyometrik analiz yöntemini kullanarak sosyal hizmet disiplininde sanat terapisinin rolünü tanımlamak, değerlendirmek ve anlamaktır. Bu sebeple alandaki yayınlar, yazarlar, konular ve tüm bunlar arasındaki entelektüel, sosyal ve kavramsal ilişkiler çeşitli sayısal

istatistiklerle ortaya konarak nicel ve nitel bir değerlendirme yapılması hedeflenmiş; bu bağlamda araştırma soruları oluşturulmuştur:

1. Sosyal hizmette sanat terapisi çalışmalarının tanımlayıcı verileri (çalışma sayısı, türü, yıllar içerisindeki değişimi vb.) nelerdir?
2. Sosyal hizmette sanat terapisi çalışmaları hangi temalar altında kümelenebilir?
3. Sosyal hizmette sanat terapisi çalışmalarının kavramsal yapısı nedir?
4. Sosyal hizmette sanat terapisi çalışmalarının entelektüel yapısı nedir?
5. Sosyal hizmette sanat terapisi çalışmalarının sosyal yapısı nasıldır?

Sosyal hizmette sanat terapisi üzerine çalışmış yazarlara, alandaki konulara, kaynaklara ve bu öğeler arasındaki ilişkilere dair yeni bilgiler ve sorular ortaya çıkarma potansiyeli sebebiyle araştırma sürecinin ve bulgularının teorik ve pratik açıdan önemli olduğu düşünülmektedir.

LİTERATÜR TARAMASI

Sanat Terapisi: Tanımı ve Kullanımı

ABD Ulusal Tıp Kütüphanesi (NLM) Tıp Konu Başlıkları (MeSH) indeksinde; “teşhis, tedavi teknikleri ve ekipman” ile “psikiyatri ve psikoloji” kategorileri içerisinde yer alan; “duyusal sanat terapileri”, “rehabilitasyon” ve “psikoterapi” olmak üzere üç üst başlığa sahip “sanat terapisi” terimi, 1974 yılında “sanatın nörolojik, zihinsel veya davranışsal bozuklukların tedavisinde yardımcı bir terapi olarak kullanılması” olarak tanımlanırken müzik terapi ya da psikodrama sanat terapisinin dışında bir kategoride değerlendirilmiştir (MeSH, 1974). ABD Ulusal Sağlıkta Sanat Organizasyonu (NOAH) ise sanat terapisi tanımı yerine “sağlıkta sanatlar”ı (arts in health) “çeşitli kurumsal ve toplumsal bağlamlarda sağlığı ve refahı arttırmak için sanatın gücünü kullanmayı teşvik eden, birçok alt ve bağlı alandan müteşekkil bir alan” olarak tanımlayarak daha kapsayıcı bir uygulama alanında çalışmalarını sürdürmektedir. 1969 yılında kurulan Amerikan Sanat Terapisi Derneği (AATA) sanat terapisini “Aktif olarak sanat yapılan; yaratıcı süreçlerin, uygulamalı psikolojik teorinin ve insan deneyiminin kullanılmasıyla psikoterapötik bir bağlamda bireylerin, ailelerin ve toplulukların yaşamlarını daha iyi hale getirmeyi amaçlayan bir ruh sağlığı uzmanlık alanı” olarak tanımlamaktayken ABD Yaratıcı Sanatlar Terapileri Dernekleri Ulusal Koalisyonu (NCCATA) yaratıcı sanatları 6 alana ayırmakta ve sanat terapisi tanımını yalnızca görsel sanatlar terapisi için kullanmaktadır. Uluslararası Dışavurumcu Sanat Terapileri Derneği (IEATA) ise derin kişisel gelişimi teşvik etmek ve topluluğun refahını desteklemek için görsel sanatlar, hareket, drama, müzik ve yazı sanatları gibi yaratıcı süreçleri birleştirerek psikoloji, örgütsel gelişim, toplum sanatları ve eğitim alanlarını kapsayan, çeşitli yöntemlerin bir arada kullanıldığı bir yaklaşımı teşvik etmektedir. İngiliz Sanat Terapistleri Derneği sanat terapisini “görsel ve dokunsal ortamı kendini ifade ve iletişim aracı olarak kullanan bir psikoterapi şekli” olarak tanımlarken sanat terapisinin amacını “her yaştan ve yetenekten, yaşamın her aşamasından insanı desteklemek, genellikle kafa karıştırıcı duygular için bir çıkış noktası keşfetmek, öz farkındalığı ve büyümeyi teşvik etmek” olarak ifade etmektedir.

Dolayısıyla sanat terapisi, pek çok topluluk tarafından pek çok şekilde tanımlanmakla beraber temelde bireyin iyilik halini arttırmayı hedefleyen, sanat ve terapinin aynı ortamda birleşiminden oluşan bütüncül bir yaklaşımdır (AATA, 2017; BAAT, 2023; IEATA, 2023; NCCATA, 2023).

Van Lith (2016) tarafından yapılan sistematik derleme çalışması kapsamında 1994-2014 yılları arasındaki 30 çalışma incelenmiştir. Bu çalışmalar, depresyon, şizofreni, travma sonrası stres bozukluğu ve sınırda kişilik bozukluğu gibi dört farklı hastalık tanısına sahip gruplarda gerçekleştirilen sanat terapisi müdahalelerini içermektedir. Depresyon tanılı hastalara yönelik uygulanan sanat terapisi müdahalelerinin İsveç, Almanya ve Birleşik Krallık'ta gerçekleştirildiği; müdahalelerin duygusal ifadeyi artırdığı ve stres seviyelerini azalttığı belirlenmiştir. Sınırdaki kişilik bozukluğu tanısı olan bireylerle yapılan müdahalelerin tamamının Birleşik Krallık'ta gerçekleştirildiği ve bu müdahalelerin olumlu kimlik algısını güçlendirdiği, stres semptomlarını azalttığı ve sosyal işlevselliği artırdığı tespit edilmiştir. Şizofreni hastaları üzerinde gerçekleştirilen müdahalelerin Norveç, Danimarka, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yapıldığı ve terapi programlarının bireylerin kendini yönetim yeteneğini, sosyal işlevselliğini ve bağımsızlığını artırdığı, kaygıyı ve işlevsiz düşünce süreçlerini azalttığı rapor edilmiştir. Travma sonrası stres bozukluğu vakalarında Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve İsrail'de gerçekleştirilen terapilerin bireylerde travma anılarının yeniden konsolidasyonunu sağladığı, duygusal öz yeterliliği artırdığı, kaygıyı azalttığı ve travmaya karşı psikolojik esnekliği artırdığı görülmüştür. Çalışma, sanat terapisi yaklaşımlarının farklı ruh sağlığı sorunları olan bireyler üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu ve çeşitli terapötik sonuçlar elde edildiğini ortaya koymaktadır (Van Lith, 2016).

Teorik ve Pratik Açından Sosyal Hizmette Sanat Terapisi

Sosyal hizmette sanat terapisiyle ilgili ulusal düzeyde teorik literatür incelendiğinde Hasgül'ün (2020) ve Güngör ile Aslan'ın (2022) konuyla ilgili makaleleri karşımıza çıkmaktadır. Hasgül (2020), sosyal hizmet eğitiminde sanatın önemini yaratıcılık ve duyarlılıkla vurgularken, sosyal hizmet uzmanlarının uygulamalarında dışavurumcu sanat terapisi, tıbbi sanat terapisi, görsel sanatlar terapisi ve müzik terapisi gibi yöntemlere yer verilmesini önermektedir. Benzer bir şekilde Güngör ve Aslan (2022) da sosyal çalışmacı için sanatın önemini vurgulayarak sosyal çalışma disipliniyle sanat arasındaki ilişkiyi "biyo-psiko-sosyo-tinsel bir varlık olan insan" için değerlendirmekte, sosyal çalışma eğitiminde sanata daha fazla yer verilmesi gerektiğini savunmaktadır (Hasgül, 2020; Güngör ve Aslan, 2022). Alanyazında deneysel çalışmalarıyla öne çıkan Sevin (2021), 12-14 yaşları arasındaki 7 çocukla sanatla terapinin lösemili çocukların "bireysel farkındalık, öz yönetim, sosyal farkındalık, ilişki becerileri ve sorumlu karar verme gibi sosyal duygusal öğrenme becerileri" üzerindeki etkisi üzerine çalışmışken, Esendağ (2022) 19-43 yaşları arasında bulunan 8 kişiyle 8 seanslık edebiyat, resim, müzik, dans ve sinema gibi sanat dallarının dahil edildiği sanat terapisiyle desteklenmiş kısa süreli çözüm odaklı online terapinin algılanan stres düzeyine etkisi üzerine araştırmasını gerçekleştirmiştir. Karaköse (2020) ise 65 yaşın üstündeki 20 katılımcıyla darülacezede psikodrama ve müziğin de

dahil olduğu sanatın terapötik etkisinden faydalanılan 6 haftalık bir gerontolojik manevi sosyal hizmet müdahale programının yaşlı refahına etkisini incelemiştir. Yürütülen her üç tezde de “terapinin içinde sanat” (Naumburg, 1950) yaklaşımıyla hareket edilmekte ve bir sanat dalının terapötik etkisinin öne çıkarılmasından ziyade terapötik (sağaltıcı) ortam içerisinde duygu ve düşüncelerin, yardımcı bir eleman olan sanatla dışavurumuna odaklanılmaktadır.

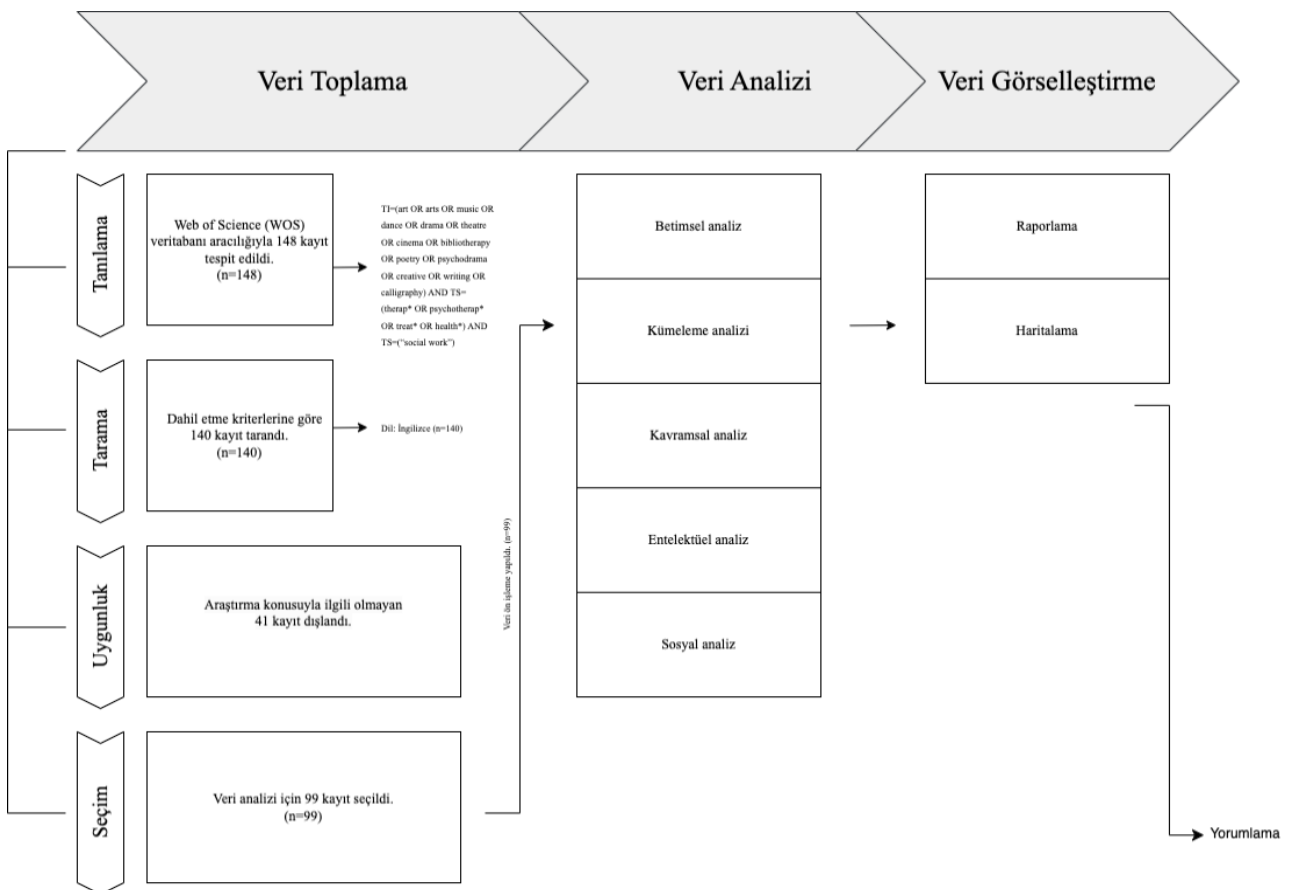
Uluslararası çapta sosyal hizmet ve sanatla ilişkilendirilebilecek önemli raporlardan biri Dünya Sağlık Örgütü’ne, diğeri ise ABD Gazi İşleri Bakanlığı’na aittir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’nün 2019 yılında yayınladığı kapsam derlemesinde sanatın sağlık üzerindeki rolü; önleme ve tanıtım ile yönetim ve tedavi olmak üzere iki ana tema altında toplanmış olup çalışmanın bulguları hem sağlığı ve refahı geliştirmek için sanattan faydalanan hem de henüz geride kalmış ülkeler için sağlık ve sanat sektörleri arasında daha sinerjik bir iş birliğinin sağlanması adına uzun vadeli politikaların veya stratejilerin geliştirilmesi ve desteklenmesini gündeme getirmekte, uluslararası kişisel ve toplumsal sağlığın korunmasına karşılıklı fayda sağlanmasının gerekliliğini vurgulamaktadır (Fancourt ve Finn, 2019). ABD Gazi İşleri Bakanlığı tarafından aynı yılda yayınlanan kanıt sentezi haritasında ise sanat terapisiyle ilgili mevcut araştırmaların epidemiyolojisi geniş bir soru kümesiyle özetlenmiş; sanat terapisinin gaziler için kullanımına yönelik bir bakış açısı oluşturmak ve gelecekteki politikaları buna yönelik olarak inşa etmek hedeflenmiştir. Araştırma, özellikle gaziler ve aktif askeri personel için öncelikli konular olan intihar, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, travmatik beyin yaralanmaları, opioid/madde bağımlılığı ve uyku bozukluklarına karşı koruyucu ve önleyici müdahalelerin sunulması adına örnek bir çalışma niteliğindedir (Miake-Lye vd., 2019).

YÖNTEM

Sosyal bilimler, doğa bilimleri, sağlık bilimleri ve mühendislik gibi çeşitli alanlarda gerçekleştirilen bibliyometrik araştırmalar, geleneksel literatür incelemeleri gibi var olanı özetlemek yerine; belirli bir araştırma alanının entelektüel yapısını, zaman içindeki evrimsel gelişimini ve alandaki üretkenliği ortaya çıkarmayı hedefleyen bir yaklaşım benimsemekte ve bu bağlamda literatüre ait veri setinin oluşturulması, analiz ve görselleştirilmesinin gerçekleştirilmesi, analiz sonuçlarının ve bulgularının şeffaflık, sistematiklik ve tekrarlanabilirlik ilkelerine uygun bir şekilde yorumlanması gibi adımlardan oluşmaktadır (Öztürk, 2021; Block ve Fisch, 2020; Aria ve Cuccurullo, 2017). Bu araştırmada, alanın genel yapısını ve dinamiklerini anlamak, alanın evrimsel gelişimini ortaya koymak ve gelecek araştırmalar ve uygulamalar için mikro, mezo ve makro düzeydeki ihtiyaçları belirlemek amacıyla Massimo Aria ve Corrado Cuccurullo (2017) tarafından geliştirilen bilimsel haritalama analizi yazılım aracı olan R programı içerisinde çalıştırılan açık kaynak kodlu Bibliometrix paket programı ve Biblioshiny uygulaması kullanılmıştır. Bu çerçevede, betimsel, kavramsal, sosyal ve entelektüel ağlar performans analizi ve bilimsel alan haritalama yöntemleriyle incelenmiştir. Çalışma kapsamında Web of Science (WoS) veri tabanından en eski tarihten 14.02.2024 tarihine kadar “sanat terapisi” (art therapy) ve “sosyal hizmet” (social work) konularını içeren çalışmalar şu parametre ile taranmış ve 148 çalışmaya ulaşılmıştır: TI=(art OR arts OR music OR dance OR drama OR theatre OR

cinema OR bibliotherapy OR poetry OR psychodrama OR creative OR writing OR calligraphy) AND TS=(therap* OR psychotherap* OR treat* OR health*) AND TS=("social work")

Müzik terapisi, drama terapisi, tiyatro terapisi, sinema terapisi, dans ve hareket terapisi, şiir terapisi, bibliyoterapi, psikodrama, yaratıcı yazı terapisi, güzel yazı terapisi gibi içerisinde "sanat" kelimesi doğrudan geçmeyen sanat terapileri de arama parametresine dahil edilmiş; sosyal hizmetle ilişkisinin belirlenmesi adına konu (başlık, özet ve anahtar kelimeler) içerisinde "sosyal hizmet" (social work) kelime öbeği aranmıştır. Dahil etme ve hariç tutma kriterlerine göre İngilizce olmayan kayıtlar araştırma dışına alınmış ve geriye 140 kayıt kalmıştır. Ardından WoS veri tabanı üzerinden çalışmaların başlık ve özetleri gözden geçirilerek uygunluk kontrolü yapılmış ve sosyal hizmette sanat terapisi ile ilgili olmayan 41 kayıt araştırmadan dışlanmıştır. Bibliyometrik akışın görselleştirilmesi için PRISMA akış şeması başta olmak üzere çeşitli akış şemaları (Page vd., 2021; Atabay ve Güzeller, 2021; Aria ve Cuccurullo, 2017; Koç vd., 2021) incelenmiş fakat daha sade ve açıklayıcı olduğu düşünüldüğü için araştırmacılar tarafından yeni bir akış şeması oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan bibliyometrik akış şeması Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Bibliyometrik Analiz Akış Şeması¹

¹ Araştırmamızda yer alan bibliyometrik akış şeması araştırma süreci hakkında en az görsel ve yazı ile en öz bilgiyi vermeyi amaçlamaktadır. Bibliyometrik araştırmalarında şemayı kullanmak isteyen araştırmacılar ekleme-çıkarma yapabilecekleri hazır şablonu birinci araştırmacıdan talep edebilirler.

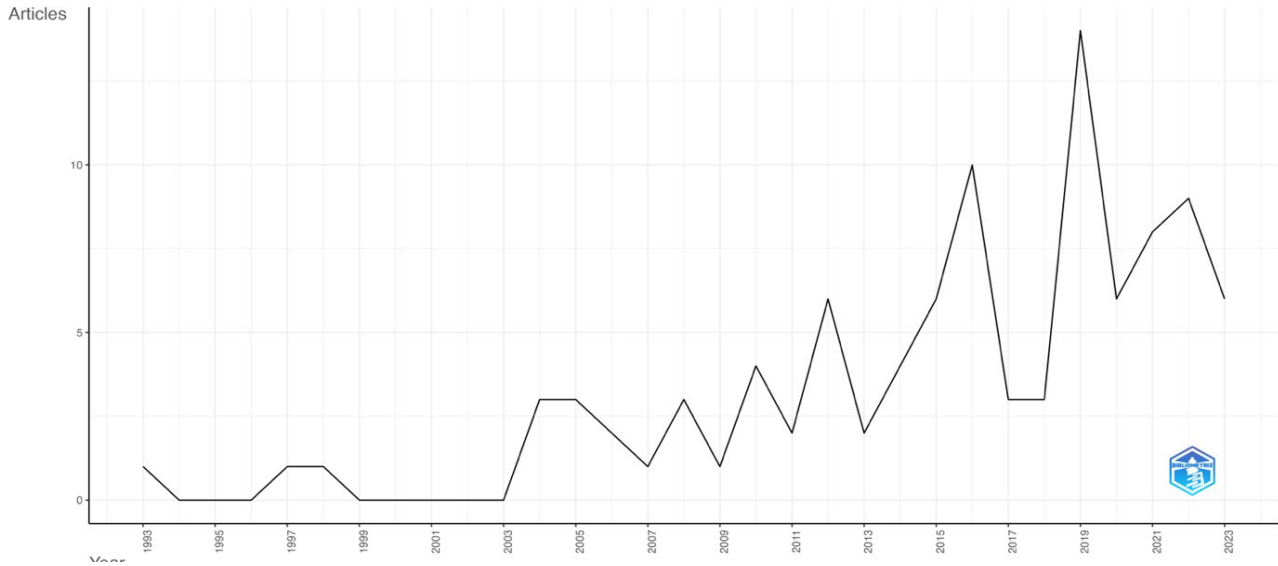
Şekil 1’de gösterildiği gibi veri kümesi 14 Şubat 2024 tarihi öncesinde WoS’ta (SSCI, ESCI, SCI-EXPANDED, BKCI-SSH, AveHCI, CPCI-SSH, CPCI-S) indekslenen İngilizce dilindeki kaynaklarla sınırlıdır. Bibliyometrik araştırma için WoS veri tabanının tercih edilmesinin sebebi dünya çapındaki en eski atıf dizini olması ve halihazırdaki araştırma için farklı türlerde (makaleler, kitaplar, incelemeler, bildiriler vb.) en kaliteli akademik çalışmaları barındırdığının düşünülmesidir (Singh, 2021; Bergman, 2012). Veri toplama sürecinin sonunda 99 çalışmanın veri analizi için seçimi kararlaştırılarak kayıtlar verilerin kalitesini arttırmak ve analiz sürecini iyileştirmek için ön işlemeden geçirilmiştir. Ön işlemede bir hata tespit edilmemiş ve 99 çalışmanın tamamı R istatistik programına yüklenerek betimsel analiz, kümeleme analizi ve ağ analizleri (kavramsal-entelektüel-sosyal) uygulanmıştır.

BULGULAR

Veri analizi dört bölüme ayrılmış olup betimsel analiz esnasında veri ile ilgili genel bilgiler, yıllara göre yayın sayıları, kaynak-yazar-anahtar kelime ilişkisini gösteren üç alanlı grafik, küresel planda en çok atıf yapılan yayınlar, en çok kullanılan yazar anahtar kelimelerini içeren kelime bulutu ve yıllara göre yazar anahtar kelimelerinde öne çıkan konular tespit edilmiştir. İkinci bölüm olan kümeleme analizinde ortak referansları kullanan birbiriyle bağlantılı yayınlar için gruplar oluşturulmuştur. Üçüncü bölüm olan kavramsal analiz için yazar anahtar kelimelerinden eş birliktelik ağı ve tematik harita; dördüncü bölüm olan entelektüel analizde eş atıf ağı ve tarihsel harita oluşturulmuştur. Beşinci bölüm olan sosyal analizde ise eş yazarlık ağı ve ülkelerin eş yazarlık dünya haritası görselleştirilerek raporlanmıştır.

Betimsel Analiz Bulguları

En eski tarihten itibaren taranan arama sonuçlarına göre sosyal hizmette sanat terapisine dair yayınların literatürde 30 yıllık bir geçmişinin olduğu görülmekte; 2003’te kısa süreli bir yükseliş gösterip 2010’da daha önce ulaşılamayan bir seviyeye geldiği anlaşılmaktadır. Yıllara göre dalgalanan bir eğilim sergileyen yayın sayısı grafiği, 2018-2019 yılları arasında 9 (3’ten 14’e) yayınlara en belirgin artışı işaret etmekte ve böylelikle rekor bir düzeye ulaştığı görülmektedir (Şekil 2).

Şekil 1: Yıllara Göre Yayın Sayıları

Sosyal hizmet alanında sanat terapisinin kullanımı üzerine yayınlanan 99 belgenin 38'i tek yazarlı olup bu belgelerin %80,81'ini makaleler oluşturmaktadır. Çalışma başına düşen ortalama atıf sayısı 7,626; çalışma başına düşen yazar sayısı ise 2,23 olup yazarların %3,03'ünün farklı ülkelerden yazarlarla iş birliği çerçevesinde uluslararası yayınlar yaptığı görülmektedir (Tablo 1).

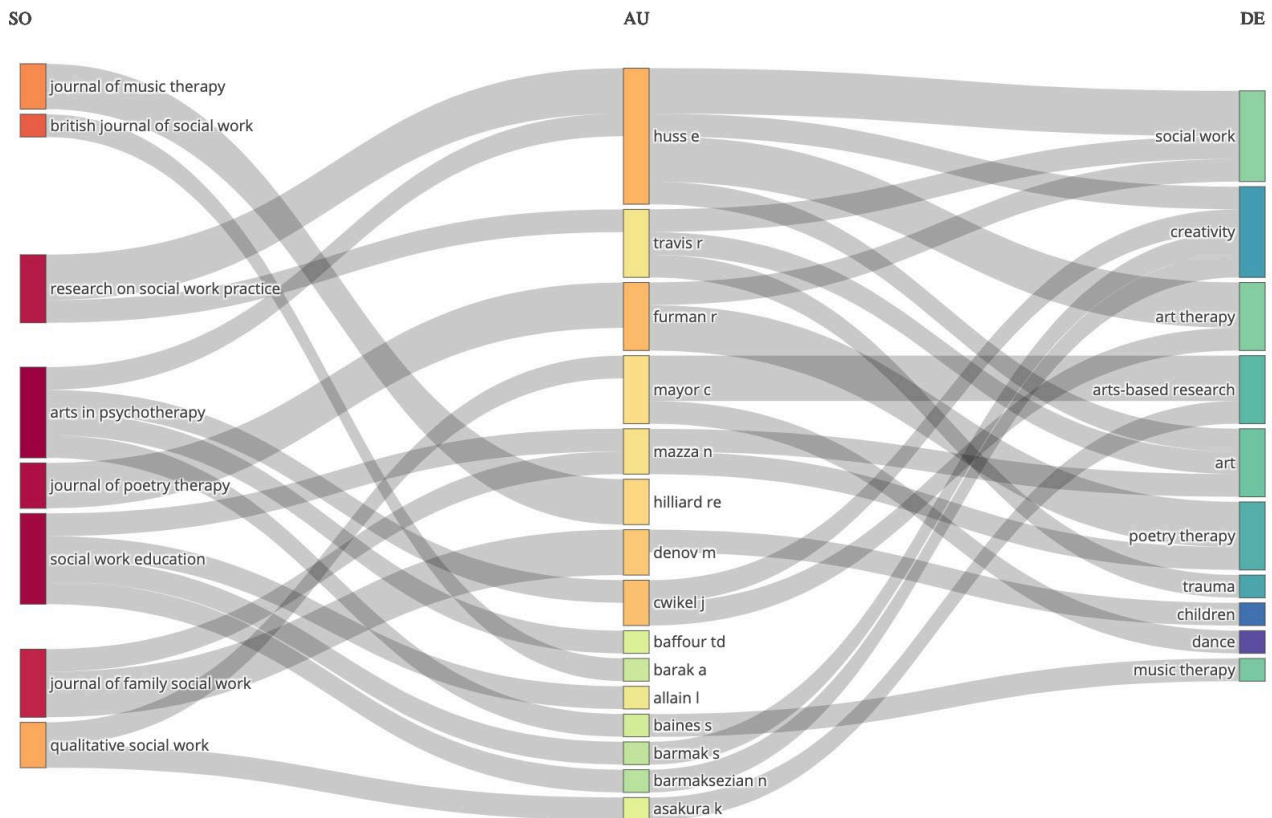
Tablo 1: Veri Hakkında Genel Betimsel Bulgular

VERİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	SONUÇLAR	
Zaman aralığı	1993-2023	
Kaynaklar (Dergi, kitap vb.)	63	
Belgeler/Çalışmalar	99	
Yıllık büyüme oranı %	6,15	
Belgelerin ortalama yaşı	8,57	
Çalışma başına ortalama atıf	7,626	
Referanslar	3998	
ÇALIŞMA İÇERİKLERİ	Yazar Anahtar Kelimeleri	338
YAZARLAR ve İŞ BİRLİKLERİ	Yazarlar	208
	Tek yazarlı belgelerin yazar sayısı	36
	Tek yazarlı çalışma sayısı	38
	Çalışma başına düşen yazar sayısı	2,23
	Uluslararası yazar iş birlikleri %	3,03
ÇALIŞMA TÜRLERİ	Makale	80
	Makale; kitap bölümü	6
	Makale; erken erişim	3
	Makale; bildiri	1
	Editöryal materyal	1
	Toplantı özeti	5
	Bildiri	1
	İnceleme	2

Tablo 1: Veri Hakkında Genel Betimsel Bulgular (devamı)

EN ÇOK KATKI SAĞLAYAN YAZARLARIN ÜNİVERSİTELERİ ve ÜLKELERİ		
Negev Ben Gurion Üniversitesi - İsrail		8
Florida Devlet Üniversitesi - ABD		8
McGill Üniversitesi - Kanada		7
Kaohsiung Tıp Üniversitesi - Tayvan		6
Dundee Üniversitesi - Birleşik Krallık		6
Texas Devlet Üniversitesi - ABD		5
Londra Üniversitesi – Birleşik Krallık		5
North Carolina Üniversitesi - ABD		5
Drexel Üniversitesi - ABD		4
Middlesex Üniversitesi - Birleşik Krallık		4

1993-2024 yılları arasında sosyal hizmet alanındaki sanat terapisine dair yayınlara genel bir bakış sağlamak amacıyla üç bölümlü grafik (three-fields plot) kullanılarak kaynaklar (solda), yazarlar (ortada) ve yazar anahtar kelimeleri (sağda) arasındaki ilişki tek bir resimde görselleştirilmiştir. Her alan için birim sayısı 20 ile sınırlandırılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Analizin sonuçlarına göre Ephrat Huss, Raphael Travis ve Rich Furman'ın “sosyal hizmet, yaratıcılık, sanat, sanat terapisi, travma ve şiir terapisi” gibi alandaki en etkili anahtar kelimeleri “Research on Social Work Practise”, “Arts in Psychotherapy” ve “Journal of Poetry Therapy” gibi en etkili yayınlarda kullanarak en etkili yazarlar olarak öne çıktıkları görülmektedir (Şekil 3).

Şekil 2: Kaynak-Yazar-Anahtar Kelime İlişisini Gösteren Üç Alanlı Grafik

Üç alanlı grafikten ayrı olarak küresel çapta en çok atıf alan yayınlar Tablo 2'de listelenerek literatürde hangi yayınların daha fazla ilgi gördüğünün ve dikkat çeken bu yayınların hangilerinin diğerlerine göre daha etkili olduğunun tespiti sağlanmıştır. En çok atıf alan yayının otizm spektrum

bozukluğu tanılı öğrencilere uygulanan sanat terapisi programının öğrencilerin sosyal beceri ve problemleri üzerine etkisini araştırdığı, literatürde en dikkat çeken yayının ise beden odaklı bir sanat müdahalesi olan dans/hareket terapisinin ruh sağlığı profesyonellerince travma tedavisinde kullanımını araştırdığı görülmektedir. En etkili 10 yayının görsel sanatlar terapisi, müzik terapisi, dans ve hareket terapisi, şiir terapisi gibi sanat terapisi türlerinde yoğunlaştığı hem deneysel hem de teorik çalışmalardan oluştuğu, çoğunlukla çocuklar ve gençleri konu edindiği tespit edilmektedir. Ayrıca elde edilen veriler sanat terapisinin sosyal çalışma disiplini içerisinde hem müracaatçılar/danışanlar hem de sosyal çalışmacı ve sosyal çalışmacı adaylarının psikolojik ve sosyal sağlıklarını desteklemek için kullanıldığını göstermektedir (Tablo 2).

Tablo 2: En Çok Atıf Yapılan Çalışmalar

Çalışmanın Yazar(lar)ı	Çalışmanın Konusu	Çalışmanın Bulguları	Toplam Atıf	NTA *
Kathleen Marie Epp (Epp, 2008)	11-18 yaş arası Otizm Spektrum Bozukluğu tanılı öğrenciler için uygulanan sosyal beceri odaklı sanat terapisi programının sosyal beceri ve problemleri üzerine etkisi.	Katılımcıların sanat terapisine dahil olmalarının kendini ifade etme becerisi, içselleştirme, hiperaktivite ve toplam problemleri puanlarında önemli bir iyileşmeye neden olduğu belirlenmiştir.	49	2,23
Caroline Kobin Edgar Tyson (Kobin ve Tyson, 2006)	Hip-hop kültürünün sosyal çalışma ve terapötik uygulamadaki potansiyel etkileri ve bir sanat terapisi olarak rap müziğinin terapötik diyalog süreçleri üzerindeki rolü.	Tematik analizin bulguları müzik terapisi, dans terapisi ve bibliyoterapinin dahil olduğu hip-hop terapisinin dezavantajlı olan müracaatçı ile sosyal çalışmacı arasındaki terapötik iletişimi güçlendirerek empatik ilişkileri iyileştirebildiğini göstermektedir.	43	1,46
Sue Baines (Baines, 2013)	Baskı karşıtı uygulama kavramının tarihi, uygulamaları ve bu teorinin müzik terapisine entegrasyonu.	Baskı karşıtı müzik terapisi uygulaması, toplumdaki güç dengesizliklerine odaklanarak müracaatçıların sosyo-politik gerçekliği içinde ortaya çıkan "problemlerini" ele almayı sağlamakta ve sosyal eşitsizliklere karşı toplum içinde kalarak adil bir gelecek yaratma amacına hizmet etmektedir.	42	1,71
Russell E. Hilliard (Hilliard, 2007)	Yakın kaybı yaşayan ilkökul çağındaki çocukların davranış problemleri ve yas semptomları üzerinde Orff-temelli (gelişimsel) müzik terapisinin etkisi.	Müzik terapisi, sosyal çalışma ve kontrol grubunun yer aldığı üç grubun verilerinin analiz edildiği araştırmanın bulguları müzik terapisi grubundaki katılımcıların davranışsal sıkıntı ve yas semptomlarında anlamlı bir azalmayı bildirmektedir.	34	1,00
Brooklyn Levine Helen M. Land (Levine ve Land, 2016)	Beden odaklı bir müdahale olan dans/hareket terapisinin ruh sağlığı profesyonellerince travma tedavisinde kullanımı.	Bu nitel meta-sentez çalışmasının bulguları beden odaklı terapilerin ruh sağlığı alanında yaygınlaşması ve tedavi sürecinde; zihin-beden bağlantısallığının farkındalığını yaratmak, bedenin hareket kabiliyetini arttırmak, hareket süreci yoluyla benlik-terapist-grup arasında yeni ve sağlıklı bir ilişki kurmak ve kişinin hareketle olan ilişkisini sağlıklı hale getirmek üzere dört temanın gerekliliğini vurgulamaktadır.	33	3,44
Jane McPherson Nicholas Mazza (McPherson ve Mazza, 2014)	Sanat aktivizmi ve şiir terapisi kullanarak sosyal hizmet bölümü üniversite öğrencilerinde insan haklarına yönelik katılımı teşvik etme.	Sanat aktivizmi ve şiir terapisi bir araya gelerek sosyal çalışmacı adayları üniversite öğrencilerinde kitlesel şiddeti önleyebilir ve düzeltebilir; sosyal hizmet eğitiminde insan haklarına reflektif katılımı artırmak için iş birliği amacıyla kullanılabilir.	26	2,71

Tablo 2: En Çok Atıf Yapılan Çalışmalar (devamı)

Ephrat Huss Orly Sarid Julie Cwikel (Huss, Sarid, ve Cwikel, 2010)	Stres altındaki sosyal çalışanların kendi öz düzenlemeleri için sanatın kullanımı.	Savaş bölgesinde çalışan sosyal çalışmacılara yönelik yapılan araştırma, bomba patlamaları, sirenler, medya maruziyeti ve iş-aile çatışmaları gibi stres faktörlerini belirleyerek, bu faktörleri sanat eserleri aracılığıyla tanımlamanın ve değiştirmenin, stresle başa çıkma ve psikolojik dayanıklılıklarını artırma konusunda etkili bir müdahale modeli olabileceğini ortaya koymaktadır.	25	1,96
Aase Villadsen Lucille Allain Linda Bell Helen Hingley- Jones (Villadsen, Allain, Bell ve Hingley- Jones, 2012)	Sağlık ve sosyal bakım mesleklerindeki öğrenciler için (sosyal hizmet, çocuk gelişimi, ebelik ve tıp) mesleklerarası eğitimde rol oynama ve psikodramanın kullanımı.	Atölyeye katılan öğrenciler, mesleklerarası eğitimin sınıfta ve staj yerlerindeki önemini fark etmiş, atölyeyi genel olarak çok yüksek puanlamıştır. Bulgular, farklı meslek gruplarından öğrencilerle rol oynama ve psikodrama tekniklerinin mesleklerarası eğitimde etkili bir pedagojik yöntem oluşturabileceğini göstermektedir.	24	2,15
Ephrat Huss Michal Sela-Amit (Huss ve Sela-Amit, 2019)	Sosyal hizmette müracaatçılar, sosyal çalışmacılar ve araştırmalar için teorik ve pratik olarak sanatın kullanılabilirliği ve sosyal çalışma teorisi ve uygulamasıyla sanatın ilişkisi.	Sanat figür ile arkaplan arasındaki etkileşime odaklanarak müracaatçının öznel psikolojik bilgisi ile nesnel sosyal bilgisi arasındaki arayüzü somutlaştırmak için ve çocuk-ergen müracaatçıların sanat ifadeleri üzerinden model oluşturma, konuşmadan eylemi vurgulama, bireysel/kültürel travmatik durumları sembollerle daha kolay ele alma gibi özellikleriyle kullanılabilir.	21	3,38
Hannah MacPherson Angie Hart Becky Heaver (Macpherson, Hart ve Heaver, 2016)	Akıl sağlığı sorunları ve öğrenme güçlüğü yaşayan gençler için görsel sanat müdahalelerinin psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisi.	Araştırmanın sonuçları, kısa vadeli (10 haftalık) görsel sanat müdahalelerinin gençlerin psikolojik sağlık düzeyini etkileyebileceğini; aidiyet hissi ve zorlu duygularla başa çıkma becerileri üzerinde olumlu etkilerinin olabileceğini göstermektedir.	20	2,42

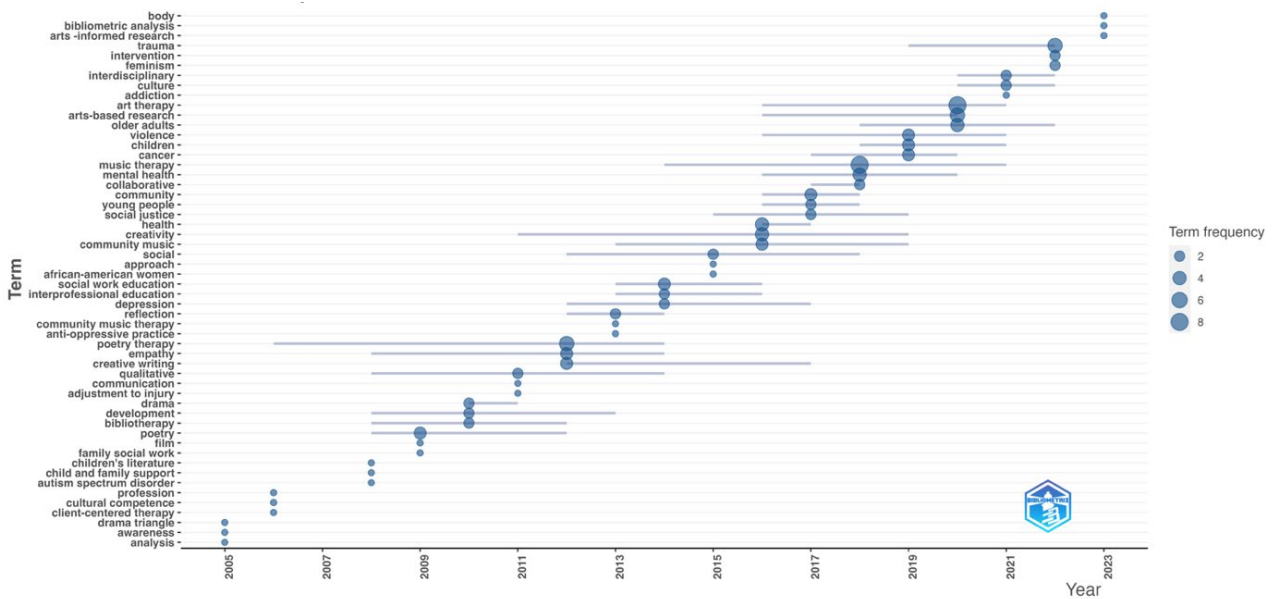
*NTA=Normalleştirilmiş toplam atıf=Toplam atıf sayısı/Aynı yayının yılına sahip belgeler için tahmini alıntı sayısı

En çok atıf alan yayınların yanında tüm yayınlar boyunca en çok tekrar eden kelimeleri ve bu kelimelerin sıklık açısından birbirleriyle karşılaştırılmalarını içeren kelime bulutu Şekil 4'te sunulmaktadır. Bibliyometrik analize genel bir bakışı sağlayan kelime bulutunu oluştururken metin düzenleme (text editing) gerçekleştirilmiş, arama parametresinde geçmesi ve araştırmaya katkı sağlamaması sebebiyle çok tekrar eden "social work, social-work, art, arts" kelimeleri dışlanmıştır. Böylelikle oluşturulan kelime bulutunda "müzik terapisi"nin en az "sanat terapisi" kadar kullanıldığı, onları sanat terapisi türlerinden olan "şiir terapisi"nin takip ettiği görülmektedir. Yazar anahtar kelimeleri, sosyal hizmette sanat terapisinin sıklıkla travma, depresyon, kanser gibi hastalıkların tedavisinde ve yaratıcılık, empati, psikolojik dayanıklılık, akıl sağlığı, güçlendirme ve sosyal adalet gibi bireysel ve sosyal aidiyetlerin iyileştirilmesinde kullanıldığına dair ipuçları sunarken yaşlı bireyler, çocuklar, gençler ve ailenin vurgulandığı görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 3: En Çok Kullanılan Yazar Anahtar Kelimelerini İçeren Kelime Bulutu

Yazar anahtar kelimelerine göre hazırlanan kelime bulutunun ardından bu anahtar kelimelerin yıllara göre değişimini gözlemleyebilmek amacıyla bir dağılım grafiği oluşturulmuştur. Grafikte her baloncuk bir konuyu temsil ederken yatay gri çizgi, konunun çalışıldığı yıl aralığına dair bir ipucu sunmaktadır. Baloncukların büyümesi ise terimin daha sık tekrar ettiğini göstermektedir (Şekil 5).

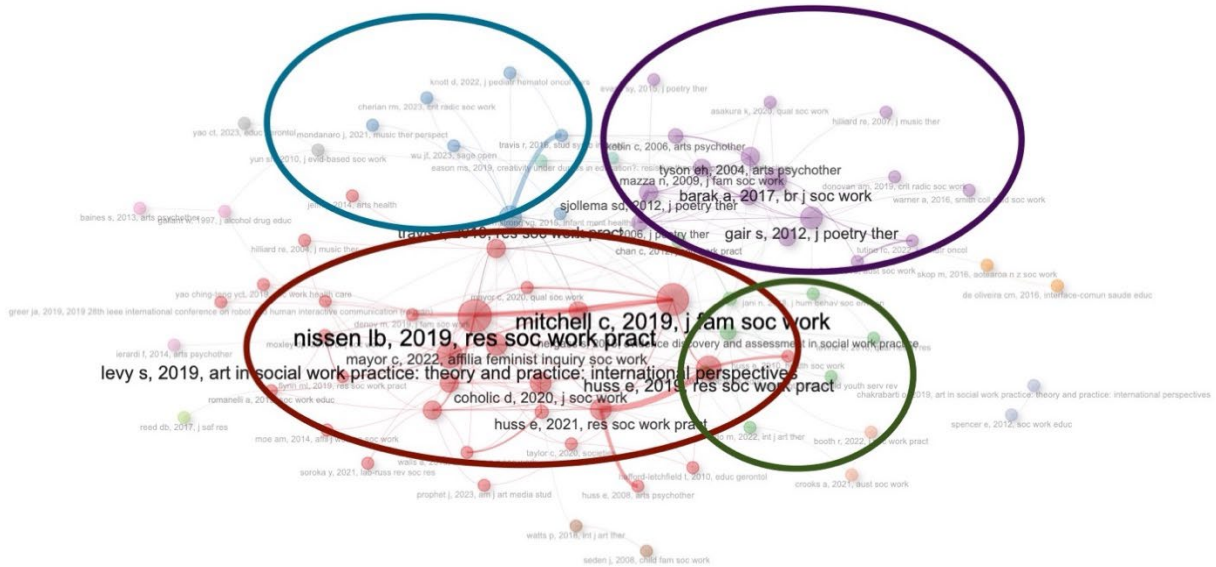
Şekil 4: Yıllara Göre Yazar Anahtar Kelimelerinde Öne Çıkan Konular

Şekil 5'teki grafiğe göre en uzun soluklu çalışılan konu "yaratıcılık" ve "şiir terapisi"; bu konuların en yoğun çalışıldığı yıllar ise sırasıyla 2016 ve 2012 yıllarıdır. Bir yıl içerisinde en yoğun çalışılan konu ise 2018 yılında "müzik terapisi" ve 2020 yılında "sanat terapisi"dir. 2018 yılında "müzik terapi"siyle beraber en çok "akıl sağlığı" ve "iş birliği/ortak çalışma" konuları çalışılırken 2020 yılında "sanat terapisi"yle beraber en çok "sanat temelli araştırma" ve "geç yetişkinler/yaşlı bireyler" konuları çalışılmıştır. Aşağıdan yukarıya doğru, konuların yıllara göre literatürde yer alma durumuna binaen

hazırlanan grafik incelendiğinde “bağımlılık” konusunun en çok 2021, “travma” konusunun en çok 2022, “beden” konusunun ise en çok 2023 yılında alanda görünür olduğu saptanmaktadır.

Kümeleme Analizi Bulguları

Kümeleme analizi, istatistiksel ve matematiksel tekniklerin kullanımıyla benzerlik temelinde; belgeleri, yazarları ve kaynakları gruplara ayırmak için kullanılmakta olup literatürdeki ortak temaları veya yaklaşımları paylaşan yayınları belirlemeyi ve disiplin içerisindeki alt alanları tanımlamayı sağlamaktadır. Örneğin, A, B ve C makalelerini ele alalım. A ve B makalesi doğrudan birbirine atıfta bulunmamış fakat her ikisi de C makalesine atıfta bulunmuş olsun. Böylelikle en az bir bibliyografik referansın paylaşımı, A ve B makalelerini birbiriyle ilişkilendirmemizi yani kümelememizi sağlayacaktır. Böylelikle birbiriyle ilişkili yayınlar bir araya toplanacak ve alan dahilinde oluşan alt disiplinler belirgin hale gelecektir. Analiz birimi olarak belgeler, etki ölçümü olarak yerel atıf sayısı ve nitelikler olarak referansların seçildiği Şekil 6’da ortaya çıkan kümeleme analizi bulgularına göre her küme farklı renklerle ifade edilerek sıklığı 30’dan 1’e doğru azalan 13 küme tespit edilmiştir. Hazırlanan ağ haritasına göre sanat terapisi ve sosyal hizmet ilişkisinde sanat temelli araştırma (kırmızı) kümesi literatürde önemli bir yer tutarken onu müzik terapisi (mavi), travma (yeşil) ve şiir terapisi (mor) kümeleri takip etmektedir. Ortaya çıkan diğer kümeler ise iş birliği, çocuk, baskı karşıtı uygulama, klinik pratikler (depresyon, yas), iletişim ve bağlanma, yaratıcılık, sağlık ve yaşlanmadır (Şekil 6).

Şekil 5: Ortak Referansları Kullanan Birbiriyle Bağlantılı Yayınlar İçin Kümeleme Analizi

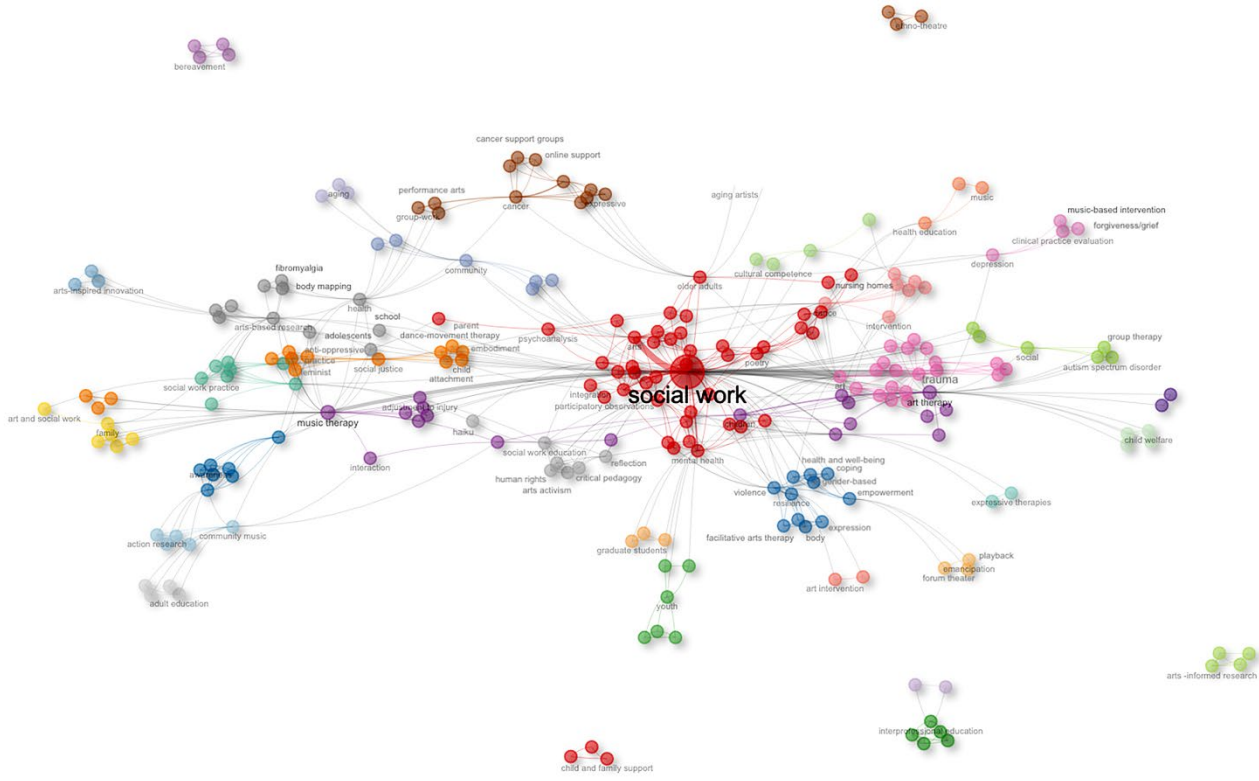
Kavramsal Analiz Bulguları

Betimleyici analiz ve kümeleme analizinin ardından ilk bakışta belirgin olmayan örüntülerin keşfi amacıyla kavramsal analize başvurulmuştur. Kavramsal analiz, literatürdeki kavramların evrimini ve birbirleriyle ilişkilerini incelerken kavramsal çerçeveler, tematik analiz veya içerik analizi gibi

yöntemlerin kullanılmasıyla temel kavramların nasıl belirlendiğinin ve nasıl tanımlandığının keşfedilmesini sağlamaktadır. R programı dahilinde olan Bibliometrix paketi içerisinde kavramsal analizi gerçekleştirmek için eş-birliktelik (ortak kelime) ağı, tematik harita ve tematik evrim gibi analizlerin yer aldığı ağ yaklaşımı ve uyum (correspondence) analizi, çoklu uyum analizi ve çok boyutlu ölçekleme (multi-dimensional scaling) analizlerinin yer aldığı faktöriyel yaklaşım bulunmaktadır. Bu araştırmada ağ yaklaşımlarından eş birliktelik (co-occurrence) ağı ve tematik haritalama kullanılmıştır.

Eş birliktelik ağı² ile sosyal hizmette sanat terapisi ile ilgili yayınlarda kullanılan anahtar kelimelerin birlikte geçme durumları incelenmiş ve bu kelimelerin ağ içindeki güçleri ve kümeleri belirlenmiştir. Ağdaki aynı renkteki düğümler, kümeleri temsil etmekte, düğümlerin büyüklükleri ise terimlerin sıklığını yansıtmaktadır. Bununla birlikte, aynı kümelere yer alan düğümlerin birbirine yakınlığı, bu terimlerin birlikte kullanım sıklığının arttığını göstermektedir. Düğüm (node) sayısının 250 ve bağlantı (edge) sayısının en az 1 olarak belirlendiği Şekil 7'deki yazar anahtar kelimelerine göre hazırlanan eş birliktelik ağı incelendiğinde sosyal hizmette (social work) sanat terapisi (art therapy) çalışmalarında kullanılan anahtar kelimelerin akıl sağlığı (mental health) ve özelinde travma (trauma) tedavisi üzerinde yoğunlaştığı; daha çok çocuk (child/children), geç yetişkinler (older adults) ve aileleri (family/families) kapsadığı görülmektedir. Ayrıca sosyal hizmet, müzik terapisi (music therapy) ve travma (trauma) düğümleri arasındaki bağlantıların diğer bağlantılara göre kalın olması daha yoğun bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Ağda görünür olan hastalıklara yönelik kümelenmelere bakacak olursak otizm spektrum bozukluğu (autism spectrum disorder) ve kanser (cancer) hastalığında grup terapisinin/çalışmasının (group therapy/group-work); özel olarak kanser hastalığında online grup terapisinin (online support) ve performans sanatlarının (performance arts) yaygın olarak beraber kullanıldığı görülmektedir. Fibromiyalji (fibromyalgia) hastalığı, beden haritalama (body mapping), okul (school), ergenler (adolescents) ve müzik terapisinin (music therapy) yakın ve ilişkili ağlarda yer alması sağlığı (health) desteklemek amacıyla ilgili yaş grubunda, ilgili sanat terapisi türünün, ilgili teknikle kullanıldığına işaret etmektedir. Depresyon (depression) hastalığıyla beraber ise yas (forgiveness/grief), müzik temelli müdahale (music-based intervention) ve huzurevi (nursing homes) anahtar kelimelerinin beraber kullanıldığı görülmektedir.

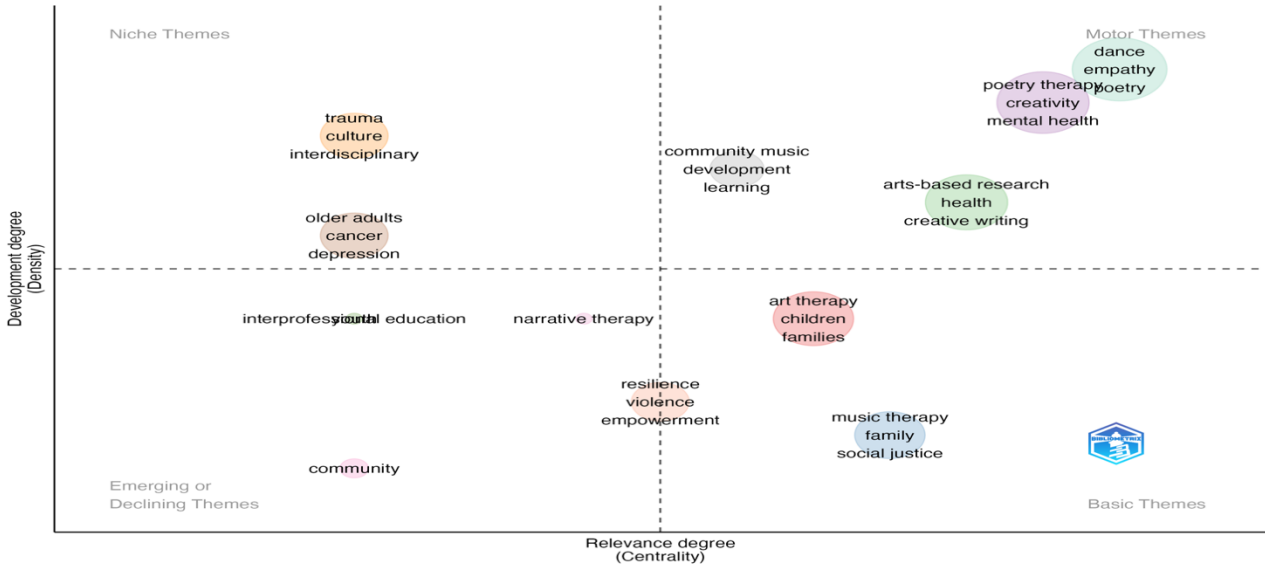
² Eş birliktelik ağı (co-occurrence network), ortak kelime analizi (co word analysis) olarak da literatürde yer almaktadır.

Şekil 6: Eş Birliktelik Ağı

Toplumsal perspektiften değerlendirdiğimizde sosyal adalet (social justice) anahtar kelimesinin sosyal hizmette daha çok müzik terapisiyle bağlantılı olarak dans ve hareket terapisi (dance-movement therapy), somutlaştırma (embodiment), bağlanma (attachment), çocuk (child), ebeveyn (parent), feminist ve baskı karşıtı uygulamanın (anti-oppressive practice) beraber kullanıldığı görülmektedir. Özgürleşme (emancipation) anahtar kelimesinin forum tiyatrosu (forum theatre) ve playback yapmayla beraber kullanılarak güçlendirme (empowerment) anahtar kelimesiyle ilişkilendiği ve başa çıkma (coping), iyi oluş (well-being), şiddet (violence), cinsiyet temelli yaklaşım (gender-based), dayanıklılık (resilience), beden (body), ifade (expression) ve kolaylaştırıcı sanat terapisinin (facilitative arts therapy) çalışmalarda ortak kullanımına rastlanmaktadır. İnsan hakları (human rights), sanat aktivizmi (arts activism), sosyal hizmet eğitimi (social work education), eleştirel pedagoji (critical pedagogy), yansıtma (reflection), haiku (geleneksel Japon şiir türlerinden biri) kelimelerinin bir arada kullanıldığı görülmektedir (Şekil 7).

Sosyal hizmette sanat terapisi çalışmalarının hangi temalar altında dağıldığını ve bu temaların literatürdeki konumunu vurgulamak için tematik haritalama yapılmıştır. Dikey hattın temanın gelişmiş düzeyine göre yoğunluğunu yatay hattın ise temanın alaka düzeyine göre merkeziliğini temsil ettiği Şekil 8'deki tematik harita, dört bölüme ayrılmaktadır. Sağ üst bölüm motor temaları (yoğun ve merkezi), sağ alt bölüm ise ana temaları (yoğun olmayan ve merkezi) ifade etmektedir. Sol üst bölüm niş temaları (yoğun ve merkezi olmayan) temsil ederken sol alt bölüm yeni gelişen veya gerileyen temaları (yoğun olmayan ve merkezi olmayan) göstermektedir (Şekil 8).

Şekil 7: Tematik Harita

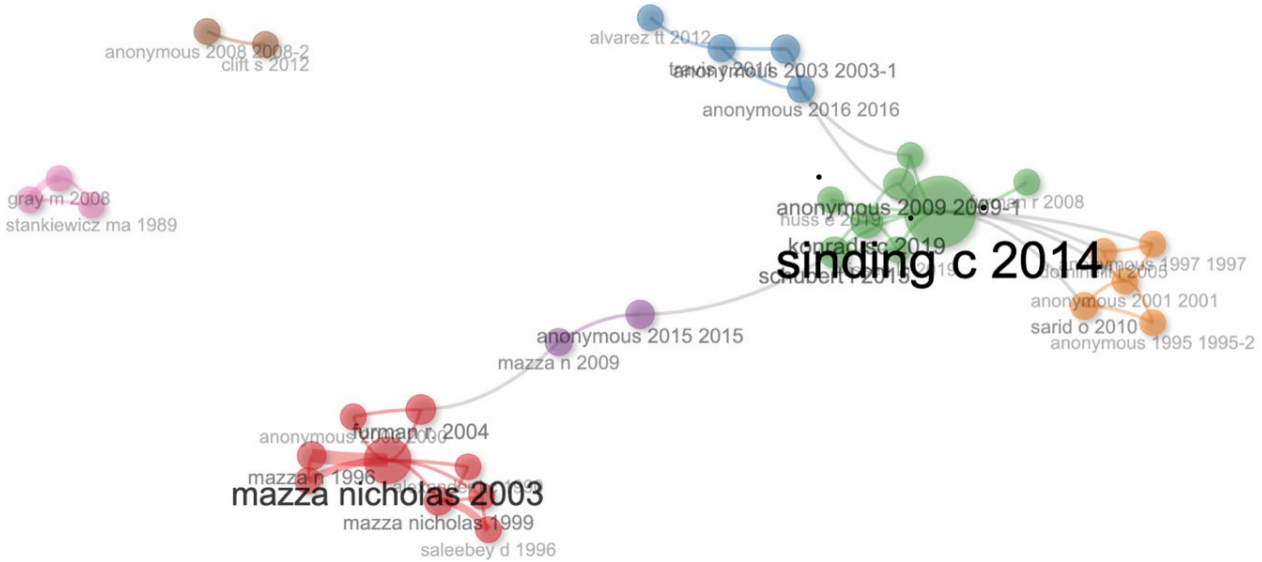
Grafikte her baloncuk bir ağ kümesini temsil ederken, baloncuğun konumu temanın yoğunluk ve merkeziliğine göre belirlenmektedir. “kenar merkeziliği” (edge betweenness) kümeleme algoritması ile her küme için etiket sayısının 3, minimum küme sıklığının 3 ve etiket boyutunun 0,3 olarak belirlendiği; metin düzenleme (text editing) ile çok tekrar eden “social work, social-work, art, arts” kelimelerinin dışlanarak yazar anahtar kelimelerinden oluşturulan tematik haritaya göre sosyal hizmette sanat terapisi ile en alakalı ve en gelişmiş temalar “dans, empati, şiir” (dance, empathy, poetry), “şiir terapisi, yaratıcılık, akıl sağlığı” (poetry therapy, creativity, mental health), “sanat temelli araştırma, sağlık, yaratıcı yazım” (art-based research, health, creative writing) ve “topluluk müziği, gelişim, öğrenme”yi (community music, development, learning) içermektedir. Sosyal hizmette sanat terapisi alanında çalışılan, merkezileşmemiş fakat üzerine yoğun çalışılan temalar ise “travma, kültür, interdisipliner” (trauma, culture, interdisciplinary) ve “yaşlı bireyler, kanser, depresyon” (older adults, cancer, depression) sözcüklerini içeren benzer boyutlardaki baloncuklarla ifade edilmektedir. Dolayısıyla alandaki bu niş temalar gelecek yıllarda üzerinde çalışılıp çalışılmaması ihtimaline göre ya gerileyecek ya da motor temalar arasında yerini alacaktır. Bunun yanında henüz ortaya çıkan ya da kaybolan temalar “mesleklerarası eğitim” (interprofessional education), “öyküsel terapi” (narrative therapy) ve “topluluk” (community) sözcüklerinden oluşmakta “dayanıklılık, şiddet ve güçlendirme”nin (resilience, violence, empowerment) ise ana temalar ile kaybolan temalar arasında bir yerde yer aldığı görülmektedir. “Müzik terapi, aile, sosyal adalet” (music therapy, family, social justice) ve “sanat terapisi, çocuklar, aileler” (art therapy, children, families) ifadelerinin yer aldığı ana temalar sosyal hizmette sanat terapisi ile en alakalı temalar iken gelişim düzeyi olarak motor temalardan daha geride bir yerde konumlanmaktadır.

Entelektüel Analiz Bulguları

Entelektüel analiz, yararlanılan kaynakları temsil eden düğümler arasındaki ilişkileri bağlantılandırarak alanyazın dahilindeki etkileşimleri anlamamızı sağlamakta, böylelikle araştırma

konusuna dair teorik eğilimleri, temel kavramları ve paradigmaları belirlememize yardımcı olmaktadır. R programının Bibliometrix paketi içerisindeki Biblioshiny eklentisinde yazarların, eserlerin ve kaynakların ortak atıflarını analiz etmemizi sağlayan ortak atıf analizi (co-citation network) ve bu analizi kronolojik bir sıraya göre yönlendirmemizi sağlayan tarihsel haritalama (historiographic mapping) bulunmaktadır. Bu araştırmada eserlere göre ortak (eş) atıf analizi ve yayın başlıklarına göre tarihi haritalama metodu kullanılmıştır.

Sosyal hizmette sanat terapisi için çıkarılan Şekil 9'daki eş atıf ağında eserler/çalışmalar ve yayınların yazarları/araştırmacıları arasındaki ilişkiler haritalandırılarak bilim dünyası içerisindeki bilgi akışının niteliği anlaşılmaya çalışılmıştır. Eş atıf ağına göre bibliyometrik veri setimiz içerisinde yer almayan Sinding, Warren ve Paton (2014) tarafından yayınlanan "Sosyal Hizmet ve Sanat: Kesişim Noktasındaki İmgeler" (Social Work and the Arts: Images at the Intersection) adlı makalenin sahip olduğu düğümün büyüklüğü ve hem kendi rengindeki hem de farklı renk kümelerindeki diğer düğümlere olan yakınlığı ile öne çıktığı, yani diğer yayınların kaynakçalarında daha sık yer aldığı görülmektedir. Eş atıf ağında dikkat çeken bir diğer çalışma, yine bibliyometrik veri setimiz içerisinde yer almayan Mazza (2003) tarafından yayınlanan "Şiir Terapisi: Teori ve Uygulama" (Poetry therapy: Theory and Practice) kitabıdır. Bu kitap, kendi kümesindeki diğer eserler tarafından sıklıkla kaynak olarak gösterilmiştir. Eş atıf ağının geneline baktığımızda ise çalışmaların birlikte görülme durumlarının 7 farklı renkte kümelendiği ve bu kümelerin 5'inin birbirleriyle ilişkili olduğu saptanmaktadır (Şekil 9).

Şekil 8: Eş Atıf Ağı

Tarihsel haritalama, literatür içerisinde birbirine atıf yapan en etkili yazarların kronolojik bir sırada gösterilmesini sağlamaktadır. Sosyal hizmette sanat terapisi üzerine çalışan ve öne çıkan araştırmacıların zaman içerisinde birbirleriyle etkileşimleri birinci yazar adı, yayın yılı ve yayınların başlığıyla beraber Şekil 10'da sunulmuştur. Her tarihsel patika bir araştırma konusunu ve araştırmanın çıkış noktasını tanımlarken soldan sağa doğru ilerlemekte ve yukarıdan aşağıya doğru farklı renklerde farklı patikalar bulunmaktadır (Şekil 10).

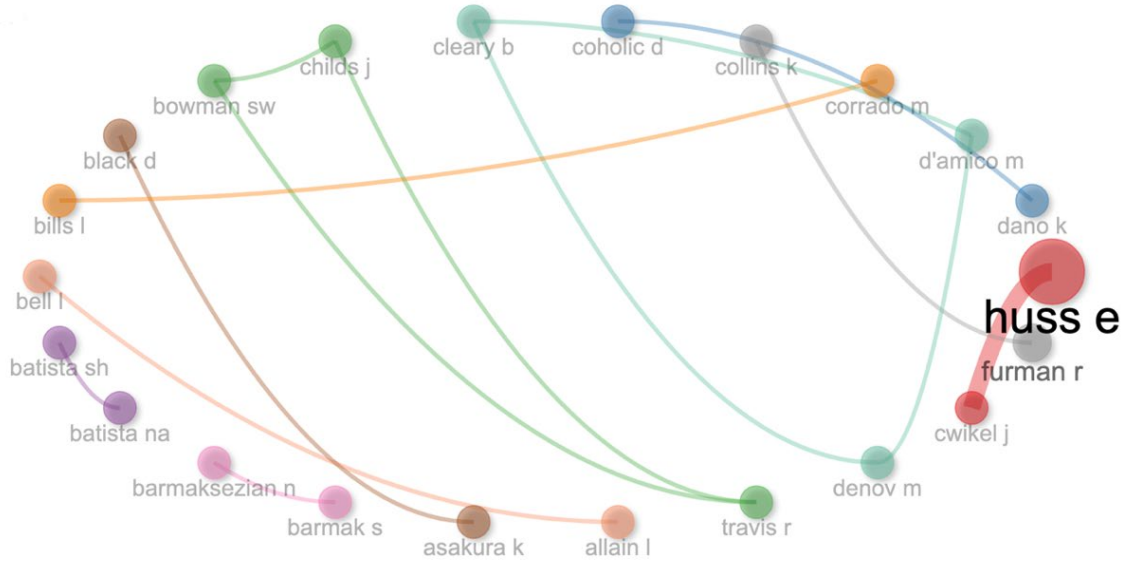
Şekil 9: Tarihsel Harita

Sosyal hizmette sanat terapisiyle ilgili 4 farklı tarihsel patikanın oluştuğu; birinci, ikinci ve üçüncü patikaların şiir terapisini temel alırken dördüncü patikanın görsel sanatlara odaklandığı görülmektedir. Yerel atıf sayısı en yüksek olan çalışma 3 atıf ile Mazza'nın (2009) "Aile Sosyal Hizmeti ve Sanat: Uygulama, Araştırma ve Eğitimde İlerlemek için Bir Çağrı" adlı çalışması iken küresel atıf sayısı en yüksek olan çalışma 26 atıf ile Macpherson ve arkadaşlarının (2016) "Grup Görsel Sanat Faaliyetleriyle Dayanıklılığın İnşası: Akıl Sağlığı Problemleri ve/veya Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Gençler Üzerine Yapılan Bir Kapsam Derlemesinden Bulgular" adlı araştırmasıdır. Ayrıca Mazza'nın (2009) aile sosyal hizmetini odağına alarak yayınlanan çalışması, Sjollema, Hordyk, Walsch, Hanley ve Ives'e (2012) evsiz göçmen kadınlar üzerine çalışırken, Mitchell, Linds, Denov, D'Amico ve Cleary'e (2019) savaştan etkilenen çocuk ve aileler üzerine çalışırken ve Neocleous ve Vraka-Eleftheriadou'ya (2022) ileri yaştaki bireylerle çalışırken ilham kaynağı olmuştur. Benzer şekilde Furman'ın (2005) ve Furman ve Collins'in (2005) şiir terapisiyle ilgili çalışmasına Gair (2012) okul sosyal hizmeti alanında, Donovan, Dubrasky, Sorensen ve Corser (2019) şiddet gören kadınlarla sosyal çalışma konusunda çalışırken atıf yapmıştır.

Sosyal Analiz Bulguları

Sosyal ağ analizi, alanyazındaki araştırmacılar, üniversiteler/kurumlar ve ülkeler arasındaki iş birliklerini, bilgi akışını ve etkileşimleri anlamak için kullanılmaktadır. R programının Bibliometrix paketi içerisinde yazarların veya kurumların bilimsel araştırma alanında birbirleriyle nasıl etkileşim

sağladığını gösteren eş yazarlık (iş birliği) ağı³ ve ülkelerin eş yazarlık dünya haritası bulunmaktadır. Öncelikle bir çalışmanın üretilmesine katılım gösteren iki veya daha fazla yazarın varlığını ölçmek için yazarlara göre oluşturulan eş yazarlık ağına minimum bağlantı sayısı 1, ağ düzeni daire olarak belirlenmiştir. Eş yazarlık ağına göre düğümünün büyüklüğüne bakıldığında diğer yazarlardan daha etkili olarak değerlendirilebileceğimiz Ephrat Huss'un Julie Cwikel ile; Rich Furman'ın ise Kathryn S. Collins ile iş birliğinde bulunduğu görülmektedir. Bunun yanında aralarındaki bağlantının kalınlığını değerlendirdiğimizde Huss ve Cwikel arasındaki iş birliği Furman ve Collins arasındaki iş birliğinden daha yoğundur. İş birliği ağının geneline baktığımızda sosyal hizmette sanat terapisi alanındaki araştırmacıların etki açısından benzer büyüklüklerde olduğu, küçük gruplar halinde kümelenildiği, en çok 3 kişinin bir arada çalıştığı ve büyük çaplı düzenli ya da kenarda kalmış/gizli toplulukların bulunmadığı görülmektedir (Şekil 11).

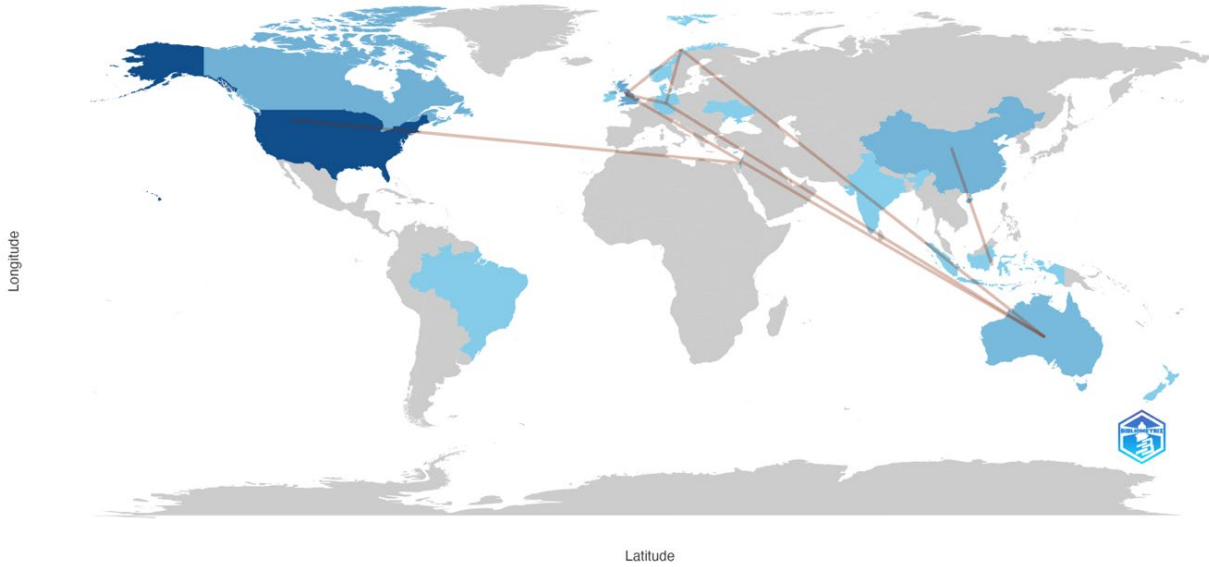

Şekil 10: Eş Yazarlık Ağı

Yazarların buldukları ülkelere göre oluşturulan ve minimum bağlantı sayısı 1 olarak belirlenen eş-yazarlık dünya haritasına göre 3'ü İngiltere'ye, 2'si Avustralya'ya kalanları ABD, Çin ve Almanya'ya ait olan 8 farklı bağlantı tespit edilmektedir. Bağlantıların 3'ünün Norveç, 2'sinin Almanya, kalanlarının İsrail, Endonezya ve Avustralya ile kurulduğu görülmektedir. Buna göre uluslararası ilişkileri en yoğun ülkeler İngiltere ve Avustralya'dır. Ülkeler arasında görülen iş birliği sayısının en

³ Eş yazarlık ağı/analizi (Colloboration network/co-author analysis), ortak yazarlık ağı, ortak-yazar analizi, iş birliği ağı olarak da alınıyazında yer almaktadır.

çok 1 olması sosyal hizmette sanat terapisi literatüründe uluslararası alanda çalışmaların henüz yaygınlaşmadığını göstermektedir (Şekil 12).

Şekil 11: Ülkelerin Eş Yazarlık Dünya Haritası

Bununla beraber ülke içi değerlendirmelere göre veri setimiz içerisindeki 120 çalışmanın yazarı ABD’de (en koyu mavi) 29’ununki İngiltere’de, 25’ininki Kanada’da, 23’ünunki Çin’de, 22’sininki İsrail’de ve 14’ünunki Avustralya’da ikamet etmekte olup kalan yazarlar Brezilya (7), Almanya (3), Ukrayna (3), Kıbrıs (2), Danimarka (2), Hindistan (2), İrlanda (2), Yeni Zelanda (2), Norveç (2) ve Endonezya’da (1) (en açık mavi) bulunmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Sanat terapisinin sosyal hizmette teoride ve pratikteki görünümüyle ilgili yapılan ulusal ve uluslararası geçmiş çalışmalar hem dar hem de geniş çerçevede birey, aile ve toplum için sanatın terapötik bir unsur olarak kullanımına işaret ederken daha çok müracaatçıları vurgulamaktadır (Aka, 2018; Duran, 2019; Demirel, 2022; Hasgül, 2020; Güngör ve Aslan, 2022; Sevin, 2021; Esendağ, 2022; Karaköse, 2020; Kulüp, 2024; Fancourt ve Finn, 2019; Miake-Lye vd., 2019; Huval, 2023; Watler, 2017). Bu sistematik literatür taramasının sonuçları ise müracaatçılar kadar sosyal hizmet sunumunu gerçekleştiren sosyal çalışmacıların ve sosyal çalışmacı adaylarının da sanat terapisinin sağaltıcı fonksiyonuna ihtiyaç duyduğunu ve sanatın bu hedefe yönelik etkili bir unsur olarak kullanılabilirliğini göstermektedir (Mcperson ve Marza, 2014; Huss vd., 2010; Villadsen vd., 2012). Block ve Fisch (2020), bir bibliyometrik araştırmanın alanyazındaki güncel durumu resmetmesi, güncel bilgi birikimini organize etmesi, alanyazının genel eğilimi ve yönelimiyle ilgili saptamalar yapması, o güne kadarki bilinenlerle ilgili tartışmalara ortam oluşturması, alanyazındaki eksiklikleri tespit etmesi ve gelecek araştırmalar için çalışılabilecek konulara dikkat çekerek bu hedefe ulaşmak için izlenebilecek stratejileri belirlemesi gerektiğini ifade etmektedir (akt. Öztürk, 2021). Bu kapsamda net bir sistematik ilerleyişi güçlendirmek amacıyla araştırmacılar tarafından gelecek

araştırmacılar için de yol haritası olabileceği düşünülen bir bibliyometrik akış şeması oluşturulmuştur. Bu bibliyometrik akış şemasında veri toplama, veri analizi ve veri görselleştirme adımları takip edilmiş; veri toplama içerisinde tanılama, tarama, uygunluk ve seçim aşamaları takip edilmiştir. Uygunluk kontrolü manuel olarak yapılmış ve tarama basamağı sonunda, bir önceki aşamada araştırmaya dahil edilen çalışmaların yaklaşık %30'u veri seti dışına alınmıştır. Bu aşamada "state-of-the-art" ve "antiretroviral therapy (ART)" gibi sanat terapisiyle alakası olmama ihtimali yüksek olup da veri setine daha önceki aşamalarda karışmış olan çalışmaların yanında sanatın terapötik etkisinden bahsedilmeyen sosyal hizmet disiplini dışındaki çalışmalar araştırma için uygun görülerek çıkartılmıştır. Seçim aşaması sonunda veri ön işlemeden geçirilerek veri analizine geçilmiştir. Bu aşamalarla ilerleyen bibliyometrik araştırmada betimsel, kavramsal, entelektüel ve sosyal analizlere dair bulgular sınırlılıklar da göz önünde bulundurularak değerlendirilmiş, önerilerle beraber çalışmaya son verilmiştir.

Sosyal hizmette sanat terapisine dair betimsel bulgular değerlendirildiğinde alanyazının 30 yıllık bir geçmişinin olduğu ve son 10 yılda önem kazandığı görülmektedir. 2018 yılından 2019 yılına geçerken çalışmaların büyük bir ivme kazandığı fakat 2020 yılında bu ivmenin etkisinin azaldığı görülmekte, bu durumun COVID-19 pandemisinden kaynaklı olarak yüz yüze etkileşimin çoğu zaman gerekli ve yaygın olduğu sosyal hizmet sunumunun aksamasından dolayı olabileceği düşünülmektedir. Sosyal hizmette çevrimiçi (online) sanat terapilerine (Wakelin ve Street, 2015; Konopic ve Cheung, 2013; Gilzean, 2010) rastlamamıza karşın bunun yoğun ve etkin bir şekilde özellikle pandemi döneminde kullanılamamış ya da bu durumun akademik alanyazına yansımamış olması bu alandaki bir eksikliğe işaret etmektedir. Bunun yanında COVID-19 pandemisi sırasında dezavantajın avantaja çevrildiği çevrimiçi sanat terapisi müdahalesi örneklerini içeren "sosyal hizmet"le doğrudan ilişkilendirilmeyen fakat sosyal çalışmacılar tarafından da gerçekleştirilen araştırmalar (Miller ve McDonald, 2020; Potash, Kalmanovitz, Fung, Anand ve Miller, 2020; Carlier, Powell, El-Halawani, Dixon ve Weber, 2020; Valachiné vd., 2022), sanatın hem mikro hem de makro çerçevede sosyal çalışma disipliniinde kullanıldığına ışık tutmakta, daha etkin bir şekilde kullanılabileceğini göstermektedir.

Ayrıca bu çalışma, disiplin dahilinde lisansüstü çalışan ya da çalışmayı planlayan araştırmacılar için İsrail'deki Negev Ben Gurion Üniversitesi, ABD'deki Florida Devlet Üniversitesi ve Kanada'daki McGill Üniversitesi gibi literatüre en çok katkı sağlayan yazarların bulunduğu üniversitelerin keşfini sağlamaktadır. Yazarlar ve üniversiteleri ile ilgili betimsel analiz ve sosyal analiz bulgularında sosyal hizmette sanat terapisi araştırmacılarının yaklaşık %57'sinin ABD'de; %13'ünün İngiltere'de ve benzer oranlarda sırasıyla Kanada, Çin ve İsrail'de çalıştığı görülmektedir. Dolayısıyla bu alanda çalışmayı planlayan ya da çalışan araştırmacıların belirtilen ülkelerde araştırmalarını daha etkin yürütebilmeleri veya daha kolay iş birliği kurabilmeleri olasıdır. Yapılan analiz, sosyal hizmette sanat terapisi çalışmalarının yalnızca yaklaşık %3'ünün uluslararası iş birliği ile gerçekleştirildiğini göstermekteyken ulusal çapta da alanda büyük çaplı gruplaşmaların olmadığını gözler önüne sermektedir. Sanat terapisi, sosyal hizmet sunumunda aktif veya yardımcı unsur olarak yetkin sosyal

çalışmacılar tarafından etkin kullanılabilecek bir yöntem olmasına karşın literatürde yapılan çalışmaların sayısının düşük ve bununla paralel olarak hem yazar iş birliklerinin hem de uluslararası iş birliği oranının az olduğu tespit edilmiştir. Araştırmamızın ülkeler düzeyindeki ulusal ve uluslararası bulguları alanda çalışan araştırmacılara yol haritası sunarak sosyal hizmette sanat terapisi çalışmalarının kalitesinin ve yoğunluğunun artmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma, yerel ve küresel çapta araştırmacıların etkinliğinin farklılaştığını fakat İsrail'deki Negev Ben Gurion Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümünden Prof. Ephrat Huss başta olmak üzere ABD'deki Florida Devlet Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümünden Prof. Nicholas Mazza, ABD'de lisanslı klinik sosyal çalışmacı olan Dr. Russel E. Hilliard ve Kanada'da dezavantajlı gruplarla çalışan müzik terapisti Dr. Sue Baines'in hem yerel hem de küresel çapta sosyal hizmette sanat terapisi alanyazınında etkili araştırmacılar olduğunu göstermektedir. Araştırmamızın en çok atf yapılan çalışmalar ve kelime bulutuna dair verileri, sosyal hizmet disiplininde hem çocuklar, hem yaşlı bireyler hem de gençler ve aileler için sanat terapisinin kişisel ve toplumsal sağlığı desteklemek amacıyla kullanıldığını göstermekteyken yıllara göre anahtar kelimelerde öne çıkan konular "beden" konusunun alanyazında 2023'te ilk kez öne çıktığını, "travma"nın 2022'de literatürde daha görünür hale geldiğini, "bağımlılık"ın ise 2021'de daha çok çalışıldığını göstermektedir. Bu bulgularla bağlantılı olarak kavramsal analiz dahilinde gerçekleştirilen eş birliktelik ağı analizi anahtar kelimelerin "akıl sağlığı" ve özelinde "travma" üzerinde yoğunlaştığını; kas ve kemik ağrısı ve yorgunlukla karakterize olan fibromiyalji hastalığıyla müzik terapisi ve beden haritalamanın beraber kullanıldığını göstermektedir. Depresyon ve kanser hastalıklarıyla da beraber kullanılan sanat terapisi, doğrudan toplumsal perspektiften yaklaşıldığında ağ içerisinde sosyal adalet, özgürleştirme ve güçlendirme kavramlarıyla beraber müzik ve dans terapisi olarak somutlaştırma, başa çıkma, iyi oluş ve iyi kalışı (dayanıklılık) desteklemek için kullanılmaktadır. Literatürde somatizasyonun tedavisinde daha önceki yıllarda kullanılan sanat terapisinin (Gelink, 2018; Hamel, 2021) sosyal hizmet disiplini içerisinde adı konularak "beden"e henüz odaklanmış olması, tematik harita bulgularında niş temalar arasında yer alan "travma" ile birbirini desteklemekte; gelecek yıllarda çözüme dayalı olarak daha çok karşımıza çıkabileceğine işaret etmektedir.

Araştırmanın entelektüel analiz bulgularından eş atf ağı, bibliyometrik veri setimiz içerisinde yer almayan fakat sosyal hizmet ve sanatın kesişimini konu edinen Sinding, Warren ve Paton'a ait (2014) ve şiir terapisini konu edinen Mazza'ya (2003) ait çalışmaların analizimize dahil olduğunu göstermektedir. Öne çıkan bu eserlerin bibliyometrik veri setimiz içerisindeki çalışmalar tarafından sıklıkla kaynak olarak gösterilmesine rağmen veri setimiz içerisinde yer almaması yalnızca Web of Science veri tabanı üzerinden araştırmamızı gerçekleştirmemizden kaynaklanmıştır. Buna rağmen bu iki çalışmanın analizimizin raporuna eş atf ağı sayesinde dahil olması bu analizin gücünü ve kapsayıcılığını göstermektedir. Ayrıca tarihsel harita dahilinde ortaya çıkan ilk patikanın başlatıcısı olarak görünen ve üç alanlı grafikte de etkili yazarlar arasında sayılan Rich Furman'ın çalışmalarının (Furman, 2005; Furman ve Collins, 2005) küresel çapta öne çıkan yayınlar arasında yer almamış

olmasına rağmen şiir terapisi ve bibliyoterapi alanında öncü ve yol açıcı olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır.

SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

Bu araştırmada yalnızca Web of Science (WoS) veri tabanında indekslenen yayınlar taranmıştır. Dolayısıyla Scopus, Google Scholar, Dimensions, Microsoft Academic gibi veri tabanı ve veri tabanı benzeri akademik arama platformları araştırma dışına alınmıştır. Bu durum özellikle Scopus gibi daha geniş kapsamda çalışmalar barındırabilecek ve aynı zamanda kalite kontrolünden de geçmiş araştırmaların dahil edilmemesine ve araştırmanın WoS'ta yayınlanabilecek kalitedeki çalışmalarla sınırlı olmasına sebep olmuştur. Gelecek araştırmalarda Web of Science, Scopus ve Google Scholar'ın da dahil edildiği bir araştırma planı kurularak daha kapsamlı bir tarama yapılabilir. Bununla beraber araştırmamızın analiz sürecinde yalnızca R programı dahilinde bulunan Bibliometrix paketi ve Biblioshiny uygulaması kullanılmıştır. Bibliometrix paketi her ne kadar içerisinde üç alanlı grafik, tarihsel harita, evrimsel harita, dünya haritası, ağaç haritası ve faktöriyel ağ gibi farklı özellikteki görselleştirmeleri barındırsa da kullanımı bir başka bibliyometrik analiz programı olan VOSviewer'dan daha karmaşık ve görselleştirmeleri de daha fazla yer kaplamaktadır. Bunun yanında bir başka yazılım olan SciMat, ön işlemede Bibliometrix paketinden daha kapsamlı ve işlevseldir. Tüm bu sebeplerden dolayı gelecek araştırmalarda birkaç yazılımın beraber kullanımı sağlanarak ön işlemeden kaynaklı olabilecek hatalar daha da azaltılabilir, böylece hem daha kapsamlı hem de daha detaylı ve öz bir analiz sunulabilir.

Bu çalışma, sanat terapisinin sosyal hizmette kullanımına dair çözümlüğü yüksek ve panoramik bir görüntü sunmayı amaçlamış ve bu sebeple hem "performans analizi hem de bilimsel alan haritalama" (Koç vd., 2021) yöntemi beraber kullanılmıştır. Bu kapsamda ilk evre olan veri toplama aşamasında kapsamlı bir sanat terapisi tanımı üzerinden detaylı bir arama parametresi oluşturulmuş olsa da içerisinde "sanat" geçmeyen fakat sanat terapileri içerisine dahil edilebilecek başka terapiler kapsama dışına alınmış olabilir. Ayrıca çalışmanın amacına binaen sosyal hizmette sanat terapisinin yeri araştırıldığı için arama parametresinde konu (başlık, anahtar kelimeler ve özet) dahilinde "sosyal hizmet" (social work) sözcük öbeği aranmıştır. Bu durum; başlığında, anahtar kelimelerinde ya da özetinde "sosyal hizmet" ifadesi geçmeyen fakat sosyal hizmet disiplininin dahil olduğu multidisipliner ya da interdisipliner çalışmaları araştırma dışına almış olabilir. Bununla beraber taranan çalışmaların yazarları tarafından anahtar kelimelerin yanlış belirlenmesinden ya da çalışmaların anahtar kelime barındırmamasından kaynaklı olarak bir sınırlılık meydana gelmiş de olabilir. Ayrıca İngilizce olarak yapılan "social work" arama parametresi içerisine İngilizce bir diğer yaygın kullanılan ifade olan "social service/services" ifadesi dahil edilmemiştir. Bu durum araştırmaya dahil edilmeyen fakat sosyal çalışma disiplini dahilinde olan çalışmaların olabileceğine işaret etmekte ve araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Dolayısıyla gelecekteki araştırmalarda arama parametresi temsil ediciliği daha yüksek olacak şekilde planlanabilir ve alanyazının fotoğrafının en doğru açıdan çekimine biraz daha yaklaşılabılır. Her ne kadar titizlikle bir araştırma süreci yürütülmüş olsa da

gelecekteki araştırmalar farklı arama parametrelerini, farklı veri tabanlarında kullanarak; farklı analiz programları ve metotlarıyla, farklı bulgular üretebilir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma verileri anket, deney, gözlem, mülakat ve görüşme teknikleri kullanılarak elde edilmediğinden etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. Ayrıca, bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine aykırı hiçbir işlem yapılmamıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Birinci araştırmacı %80, ikinci araştırmacı %20 oranında katkı sağlamıştır.

ÇATIŐMA BEYANI

Yazarlar arasında herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- AATA. (2017). Definition of Art Therapy. (2023, 21 Eylül). American Art Therapy Association. Erişim Adresi: https://www.arttherapy.org/upload/2017_DefinitionofProfession.pdf
- Aka, V. (2018). *Çocuklara Yönelik Yerel Yönetim Uygulamaları: Esenler Belediyesi Örneği* (Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi). Yalova Üniversitesi, Yalova. YÖK Tez Merkezi. (491415)
- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959-975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>
- Atabay, E., & Güzeller, C. O. (2021). A Bibliometric Study on Eye-Tracking Research in Tourism. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 69(4), 595-610. <https://doi.org/10.37741/t.69.4.8>
- BAAT. (2023). Art therapy. (2023, 21 Eylül). British Association of Art Therapists. Erişim Adresi: <https://baat.org/art-therapy/>
- Baines, S. (2013). Music therapy as an Anti-Oppressive Practice. *The Arts in Psychotherapy*, 40(1), 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2012.09.003>
- Block, J. H., & Fisch, C. (2020). Eight tips and questions for your bibliographic study in business and management research. *Management Review Quarterly*, 70(3), 307-312. <https://doi.org/10.1007/s11301-020-00188-4>
- Carlier, N. G., Powell, S., El-Halawani, M., Dixon, M., & Weber, A. (2020). COVID-19 transforms art therapy services in the Arabian Gulf. *International Journal of Art Therapy*, 25(4), 202-210. <https://doi.org/10.1080/17454832.2020.1845759>
- Demirel, E. (2022). *Toplum Temelli Rehabilitasyon Perspektifinden Engellilere Yönelik Sosyal Yaşam Politikaları* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul. YÖK Tez Merkezi. (730401)
- Donovan, A. M., Dubrasky, D., Sorensen, S., & Corser, G. (2019). Poetic licence to write resistance: Women resisting intimate partner violence through poetry. *Critical and Radical Social Work*,

- 7(2), 155-171. <https://doi.org/10.1332/204986019X15567130270699>
- Duran, İ. (2019). *Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri: Çiftlikköy Belediyesi Örneği* (Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi). Yalova Üniversitesi, Yalova. YÖK Tez Merkezi. (593635)
- Epp, K. M. (2008). Outcome-Based Evaluation of a Social Skills Program Using Art Therapy and Group Therapy for Children on the Autism Spectrum. *Children & Schools*, 30(1), 27-36. <https://doi.org/10.1093/cs/30.1.27>
- Esendağ, A. N. (2022). *Sanat Terapisiyle Desteklenmiş Çözüm Odaklı Kısa Terapinin Algılanan Stres Düzeyine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi). Karabük Üniversitesi, Karabük. YÖK Tez Merkezi. (778956)
- Fancourt, D., & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review*. Copenhagen: World Health Organization. Regional Office for Europe. WHO IRIS. Erişim Adresi: <https://iris.who.int/handle/10665/329834>
- Furman, R. (2005). Using poetry and written exercises to teach empathy. *Journal of Poetry Therapy*, 18(2), 103-110. <https://doi.org/10.1080/08893670500140549>
- Furman, R., & Collins, K. (2005). Guidelines for Responding to Clients Spontaneously Presenting Their Poetry in Therapy. *Families in Society*, 86(4), 573-579. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.3463>
- Gair, S. (2012). Haiku as a creative writing approach to explore empathy with social work students: A classroom-based inquiry. *Journal of Poetry Therapy*, 25(2), 69-82. <https://doi.org/10.1080/08893675.2012.680717>
- Gelink, L. N. (2018). *Single-Session Art Therapy as Mind-Body Medicine: A Systematic Review of Treating Emotional Crisis in Time-Limited Psychotherapy* (Yüksek lisans tezi, St. Stephen's College). St. Stephen's College, Edmonton, Alberta. <https://doi.org/10.7939/r3-a7s3-f814>
- Geréb Valachiné, Z., Karsai, S. A., Dancsik, A., de Oliveira Negrão, R., Fitos, M. M., & Cserjési, R. (2022). Online Self-Help Art Therapy-Based Tasks During COVID-19: Qualitative Study. *Art Therapy*, 39(2), 91-97. <https://doi.org/10.1080/07421656.2021.1976023>
- Gilzean, T. (2011). Communicating chaos, regaining control: The implications for social work of writing about self-injury. *Journal of Social Work Practice*, 25(1), 31-46. <https://doi.org/10.1080/02650533.2010.514135>
- Güngör, F., & Aslan, Ş. (2022). Sosyal Çalışmacı İçin Bir İmkân Olarak Sanat. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 33-50. <https://doi.org/10.55109/tushad.989591>
- Hamel, J. (2021). *Somatic Art Therapy: Alleviating Pain and Trauma through Art*. Routledge.
- Hasgül, E. (2020). Sosyal Hizmet Eğitiminde Sanat, Sanat Terapisi ve Sanat Eğitiminin Önemi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 55(2), 1318-1329. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.20.06.1369>
- Hilliard, R. E. (2007). The Effects of Orff-Based Music Therapy and Social Work Groups on Childhood Grief Symptoms and Behaviors. *Journal of Music Therapy*, 44(2), 123-138. <https://doi.org/10.1093/jmt/44.2.123>

- Huss, E., Sarid, O., & Cwikel, J. (2010). Using Art as a Self-Regulating Tool in a War Situation: A Model for Social Workers. *Health & Social Work*, 35(3), 201-209. <https://doi.org/10.1093/hsw/35.3.201>
- Huss, E., & Sela-Amit, M. (2019). Art in Social Work: Do We Really Need It? *Research on Social Work Practice*, 29(6), 721-726. <https://doi.org/10.1177/1049731517745995>
- IEATA. (2023). Who We Are. (2023, 28 Aralık). International Expressive Arts Therapy Association. Erişim Adresi: <https://www.ieata.org/who-we-are>
- Karaköse, R. (2020). *Yaşlı Refahına Yönelik Manevi Sosyal Hizmetler: Darülaceze Okmeydanı Örneği* (Doktora Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul. YÖK Tez Merkezi. (619864)
- Kobin, C., & Tyson, E. (2006). Thematic analysis of hip-hop music: Can hip-hop in therapy facilitate empathic connections when working with clients in urban settings? *The Arts in Psychotherapy*, 33(4), 343-356. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2006.05.001>
- Koç, A., Gürler, G., Şimşir, İ., Bağış, M., Öztürk, O., Orhan, U., & Çevik, Z. (2021). *Bir Literatür İncelemesi Aracı Olarak Bibliyometrik Analiz* (2. bs; O. Öztürk & G. Gürler, Ed.). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Konopik, D. A., & Cheung, M. (2013). Psychodrama as a Social Work Modality. *Social Work*, 58(1), 9-20. <https://doi.org/10.1093/sw/sws054>
- Kulüp, B. (2024). *Kaligrafi Sanat Terapisi Uygulamasının Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı, Bağlanma Stilleri, Dürtüsellik, Psikolojik İyi Oluş, Psikolojik Sağlık ve Psikolojik Semptomları Üzerine Etkisi* (Yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. (Sıra Numarası: 866101)
- Lasda Bergman, E. M. (2012). Finding Citations to Social Work Literature: The Relative Benefits of Using Web of Science, Scopus, or Google Scholar. *The Journal of Academic Librarianship*, 38(6), 370-379. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2012.08.002>
- Levine, B., & Land, H. M. (2016). A Meta-Synthesis of Qualitative Findings About Dance/Movement Therapy for Individuals With Trauma. *Qualitative Health Research*, 26(3), 330-344. <https://doi.org/10.1177/1049732315589920>
- Macpherson, H., Hart, A., & Heaven, B. (2016). Building resilience through group visual arts activities: Findings from a scoping study with young people who experience mental health complexities and/or learning difficulties. *Journal of Social Work*, 16(5), 541-560. <https://doi.org/10.1177/1468017315581772>
- Mazza, N. (2003). *Poetry Therapy: Theory and Practice* (1. bs). New York: Brunner-Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003022640>
- Mazza, N. (2009). The Arts and Family Social Work: A Call for Advancing Practice, Research, and Education. *Journal of Family Social Work*, 12(1), 3-8. <https://doi.org/10.1080/10522150802383084>

- McPherson, J., & Mazza, N. (2014). Using Arts Activism and Poetry to Catalyze Human Rights Engagement and Reflection. *Social Work Education*, 33(7), 944-958. <https://doi.org/10.1080/02615479.2014.885008>
- MeSH. (1974). Art Therapy. (2024, 25 Şubat). National Library of Medicine (NLM). Erişim Adresi: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/mesh/68001155>
- Miake-Lye, I. M., Apaydin, E. A., Mak, S. S., Begashaw, M. M., Beroes-Severin, J. M., & Shekelle, P. G. (2019). *Evidence Map of Art Therapy*. Washington (DC): Department of Veterans Affairs (US). Erişim Adresi: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK544699/>
- Miller, G., & McDonald, A. (2020). Online art therapy during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Art Therapy*, 25(4), 159-160. <https://doi.org/10.1080/17454832.2020.1846383>
- Mitchell, C., Linds, W., Denov, M., D'Amico, M., & Cleary, B. (2019). Beginning at the beginning in social work education: A case for incorporating arts-based approaches to working with war-affected children and their families. *Journal of Family Social Work*, 22(1), 63-82. <https://doi.org/10.1080/10522158.2019.1546949>
- Naumburg, M. (1950). *Schizophrenic Art: Its Meaning in Psychotherapy*. New York: Grune & Stratton. Google Books. Erişim Adresi: https://books.google.com.tr/books/about/Schizophrenic_Art.html?id=jV59AAAAMAAJ&redir_esc=y
- NCCATA. (2023). About NCCATA. (2024, 25 Şubat). National Coalition of Creative Arts Therapies Associations. Erişim Adresi: <https://www.nccata.org>
- Neocleous, G., & Vraka-Eleftheriadou, M. (2022). The Power of Arts in Old Age: Implications for Social Workers. *Social Sciences*, 11(10). <https://doi.org/10.3390/socsci11100472>
- NOAH. (2017). *Arts, health, and well-being in America* (s. 52). San Diego, CA: National Organization for Arts in Health. National Organization for Arts in Health. Erişim Adresi: <https://www.americansforthearts.org/node/101238>
- Öztürk, O. (2021). Bibliyometrik Araştırmaların Tasarımına İlişkin Bir Çerçeve. İçinde O. Öztürk & G. Gürler (Ed.), *Bir Literatür İncelemesi Aracı Olarak Bibliyometrik Analiz* (2. bs). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *International Journal of Surgery*, 88, 105906. <https://doi.org/10.1016/j.ijssu.2021.105906>
- Potash, J. S., Kalmanowitz, D., Fung, I., Anand, S. A., & Miller, G. M. (2020). Art Therapy in Pandemics: Lessons for COVID-19. *Art Therapy*, 37(2), 105-107. <https://doi.org/10.1080/07421656.2020.1754047>
- Sevin, Ç. (2021). *Sanatla Sosyal Hizmet: Lösemili Çocukların Sosyal Duygusal Öğrenme Becerilerinin Geliştirilmesi İçin Bir Mesleki Uygulama Denemesi* (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara. YÖK Tez Merkezi. (663177)

- Sinding, C., Warren, R., & Paton, C. (2014). Social work and the arts: Images at the intersection. *Qualitative Social Work*, 13(2), 187-202. <https://doi.org/10.1177/1473325012464384>
- Singh, V. K., Singh, P., Karmakar, M., Leta, J., & Mayr, P. (2021). The journal coverage of Web of Science, Scopus and Dimensions: A comparative analysis. *Scientometrics*, 126(6), 5113-5142. <https://doi.org/10.1007/s11192-021-03948-5>
- Sjollema, S. D., Hordyk, S., Walsh, C. A., Hanley, J., & Ives, N. (2012). Found poetry – Finding home: A qualitative study of homeless immigrant women. *Journal of Poetry Therapy*, 25(4), 205-217. <https://doi.org/10.1080/08893675.2012.736180>
- Van Lith, T. (2016). Art therapy in mental health: A systematic review of approaches and practices. *The Arts in Psychotherapy*, 47, 9-22. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2015.09.003>
- Villadsen, A., Allain, L., Bell, L., & Hingley-Jones, H. (2012). The Use of Role-Play and Drama in Interprofessional Education: An Evaluation of a Workshop with Students of Social Work, Midwifery, Early Years and Medicine. *Social Work Education*, 31(1), 75-89. <https://doi.org/10.1080/02615479.2010.547186>
- Wakelin, K., & Street, A. F. (2015). An Online Expressive Writing Group for People Affected by Cancer: A Virtual Third Place. *Australian Social Work*, 68(2), 198-211. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2014.991336>

